

waterschap
**vallei en
veluwe**

2018 Jaarstukken

Meer waarde als watermerk

Inhoudsopgave

1 Woord vooraf	5
2 Nota van aanbidding	7
2.1 Leeswijzer	7
2.2 Samenvatting	7
2.3 Veranderopgaven	11
3 Programmaverantwoording	15
3.1 Programma 1 - Veiligheid	15
3.2 Programma 2 - Watersysteem	20
3.3 Programma 3 - Waterketen	28
3.4 Programma 4 - Besturen en belastingen	33
4 Verplichte paragrafen	37
4.1 Ontwikkelingen in 2018	37
4.2 Incidentele baten en lasten	37
4.3 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen	37
4.4 Waterschapsbelastingen	38
4.5 Weerstandvermogen	40
4.6 Financiering	41
4.7 Schuldpositie	42
4.8 Verbonden partijen	43
4.9 Bedrijfsvoering	45
4.10 Rechtmatigheid	46
4.11 EMU-saldo	46
4.12 Klachten	47
5 Jaarrekening	49
5.1 Balans en toelichting	49
5.2 Exploitatierekening naar kostendragers	59
5.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten	60
5.4 Exploitatierekening naar programma's	62
5.5 Topinkomens	62
6 Verloopoverzicht onderhanden werk	65
7 Overige gegevens	67
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	67
Besluit tot vaststelling en goedkeuring	69

Woord vooraf

Graag presenteren we u ons jaarverslag van 2018. Sloegen we vorig jaar definitief de weg van verandering in om de uitdagingen die het veranderende klimaat met zich meebrengt aan te gaan, nu laten we - slechts een jaar later - al de eerste resultaten aan u zien. We maakten flinke sprongen om de thema's circulaire economie, klimaatadaptatie en energietransitie vorm te geven en concreet te maken. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling en het al invullen van twee belangrijke beleidskaders: energietransitie en circulaire ontwikkeling. Zo gaan we met een internationaal team van 12 organisaties uit 6 landen grondstoffen verwaarden en onttrekken. We zeven cellulose uit het rioolwater en onze partners halen PHA-grondstof en lipiden uit de bacteriën die verantwoordelijk zijn voor het zuiveringsproces. Met PHA-grondstof wordt uiteindelijk bioplastics gemaakt en lipiden worden omgezet naar biodiesel.

Daarnaast worden de eerste zonnepanelen aangelegd op vijf van onze zuiveringen. Iets om uitermate trots op te zijn. Waar Nederland nog discussie voert, zijn wij al op weg. En dat mag gezien worden, want daar werken we hard voor.

De urgentie van ons werk moge duidelijk zijn. Het klimaat verandert in een razend tempo. En de waterschappen staan meer in de belangstelling dan ooit. Dat komt omdat wij dat razende tempo van de klimaatverandering dagelijks in ons werk tegenkomen. Zo bleek ook tijdens de extreme droogteperiode van het afgelopen half jaar. Dat betekende duizenden uren extra werk. Heel veel is goed gegaan en we hebben ook geleerd om sommige zaken nog beter aan te pakken.

Waterschappen zijn anno nu het podium voor de discussie rondom klimaatverandering. Naast een energietransitie is immers overduidelijk ook sprake van een watertransitie. Onze waterkennis en -kunde zijn zichtbaar nodig om de doelen die gesteld zijn in Parijs te halen, maar ook om onze omgeving aan te passen aan de veranderende omstandigheden. We werken daarbij steeds intensiever samen met inwoners, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten en overheids- en bedrijfspartners. Precies om die reden ontwikkelden we de Blauwe Omgevingsvisie 2050. Niet verplicht, maar wel noodzakelijk. Als ons strategisch toekomstkader, als ons kompas. Water is namelijk wat ons betreft onmisbaar als ordenend principe voor de ruimtelijke inrichting. Water verbindt. Niet voor niets luidt ons adagium nog steeds: partnerschap als watermerk.

We gaan dus door. Op volle kracht vooruit, om onze omgeving aangenaam en leefbaar te houden en de waterpartner van de toekomst te zijn en te blijven.

Apeldoorn, 11 maart 2019

drs. T. Klip-Martin,
dijkgraaf

2

Nota van aanbieding

2.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk leest u de samenvatting van prestaties en financiën over het jaar 2018. Hoofdstuk 3 bevat de verantwoording over de realisatie van het programmaplan uit de begroting. De paragrafen die volgens het Waterschapsbesluit verplicht zijn, staan in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 en 6 presenteren de balans en resultatenrekeningen en de daarbij behorende toelichting. Tot slot is in hoofdstuk 7 de accountantsverklaring en het besluit tot vaststelling en goedkeuring opgenomen.

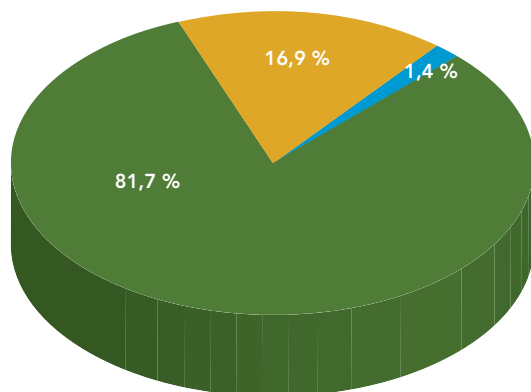
In de verschillende grafieken in het jaarverslag is de voortgang weergegeven door de volgende kleuren:

- Prestatie loopt volgens planning
- Prestatie loopt achter op planning maar is wel gestart
- Prestatie loopt achter op planning en is ook nog niet gestart
- Prestatie loopt voor op planning

In de financiële analyses worden de bedragen weergegeven in miljoen €, waarbij V = voordeel en N = nadeel.

2.2 Samenvatting

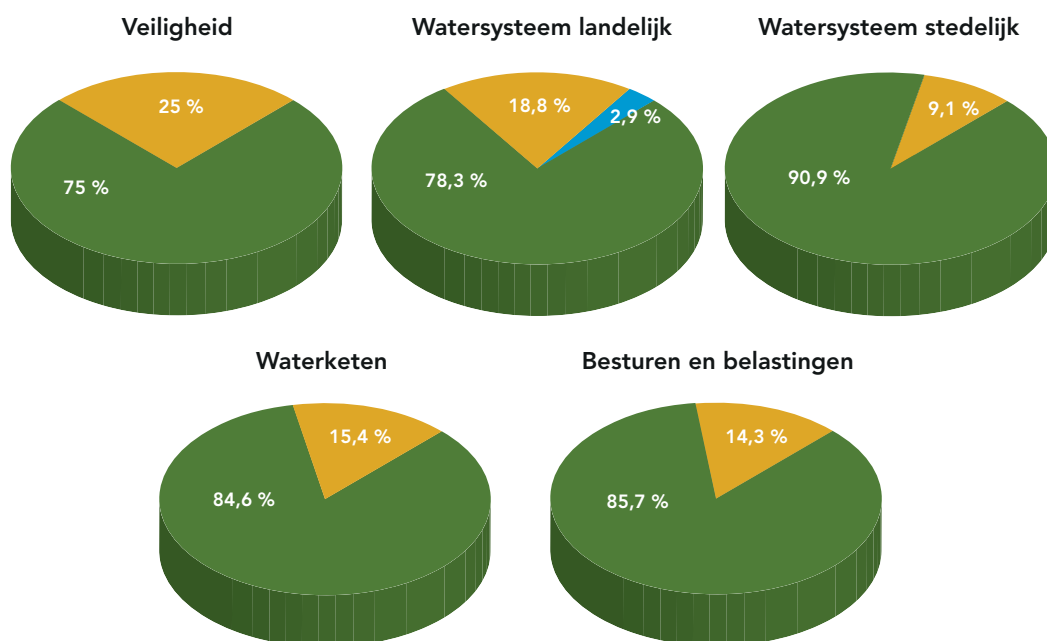
2.2.1 Samenvatting van de begrote prestaties die in 2018 zijn gerealiseerd

Om de hoofddoelen te realiseren zijn concrete jaarprestaties in de begroting opgenomen. Eind 2018 verloopt 81,7% van de begrote jaarprestaties volgens planning, 16,9% loopt achter, maar is wel gestart en 1,4% loopt vóór op de planning.

2.2.2 Jaarprestaties per programma

Per programma is er het volgende beeld:

2.2.3 Jaarprestaties in relatie tot programmahoofddoelen

De programmahoofddoelen van ons waterschap zijn gebaseerd op het Waterbeheerprogramma 2016-2021 en op de in de afgelopen jaren bestuurlijk vastgestelde nieuwe ambities.

Om onze programmahoofddoelen uiteindelijk te bereiken worden jaarlijks in de begroting concrete jaarprestaties opgenomen. In paragraaf 2.2.2. hiervoor is de voortgang ultimo 2018 aangegeven van de in de begroting 2018 opgenomen prestaties.

De dashboards in de paragrafen 'Totaalbeeld voortgang hoofddoelen' van hoofdstuk 3 geven aan wat het effect van de prestaties uit 2018 is voor de realisatie van de programmahoofddoelen. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat een jaarprestatie achterloopt (oranje) maar dat de verwachting is dat het hoofddoel toch volgens planning wordt gerealiseerd (groen).

2.2.4 Netto kosten per taak

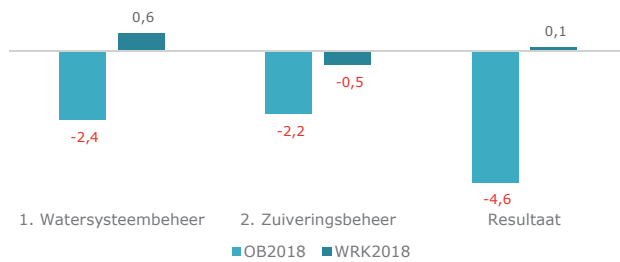
NETTO KOSTEN PER TAAK (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

De totale netto kosten bedroegen in 2018 € 135,4 miljoen (97,1% van de begroting). De netto kosten van de taak watersysteem bedroegen € 59 miljoen (95,9% van de begroting) en de kosten van zuiveringsbeheer bedroegen € 76,4 miljoen (97,9% van de begroting).

2.2.5 Samenvatting van het resultaat per taak

RESULTAAT PER TAAK X € 1 MILJOEN (- = TEKORT)

In de oorspronkelijke begroting (OB 2018) was een totaal tekort geraamd van € 4,6 miljoen. Uiteindelijk is in werkelijkheid (WRK2018) 2018 afgesloten met een voordelig saldo van € 0,1 miljoen. Een voordelige afwijking van € 4,7 miljoen. Als we dit voordeel corrigeren met de extra netto belastingopbrengsten (+ € 0,6 miljoen), de incidentele mee- en tegenvallers (+ € 0,8 miljoen) en de lagere bijdragen (+ € 1,1 miljoen) voor het ontvlechten van waterstromen en bijdragen voor waterpotentie landelijk en stedelijk gebied, dan is het voordelig verschil met de begroting € 2,2 miljoen. Dat is 1,6% van de totale begrote netto kosten.

Resultaat taak watersysteembeheer

€ 3,0 (V)

Het resultaat van de taak watersysteem is € 3,0 miljoen gunstiger dan oorspronkelijk begroot. De netto kosten van deze taak vallen € 2,5 miljoen lager uit en de belastingopbrengsten (inclusief kwijtschelding en oninbaar) zijn € 0,5 miljoen hoger.

De lagere netto kosten worden met name verklaard door € 0,3 miljoen lagere bijdragen voor waterpotentie landelijk en stedelijk, € 0,5 miljoen lagere bijdrage GBLT, € 0,4 miljoen minder uren op deze taak en € 0,4 miljoen lagere bedrijfsvoeringskosten. Daarnaast zijn de kosten van de implementatie van de Omgevingswet op deze taak € 0,5 miljoen lager. Dit komt omdat de advieskosten voor de implementatie € 0,3 miljoen lager zijn dan begroot en het besluit bij de BURAP om 50% van de kosten van de omgevingswet (€ 0,2 miljoen) toe te rekenen aan de taak zuiveringsbeheer.

Resultaat taak zuiveringsbeheer

€ 1,7 (V)

Het resultaat van de zuiveringstaak is € 1,7 miljoen gunstiger dan oorspronkelijk was geraamd. De netto kosten van deze taak vallen € 1,6 miljoen lager uit en de belastingopbrengsten (inclusief kwijtschelding en oninbaar) zijn € 0,1 miljoen hoger.

De lagere netto kosten worden voor € 0,8 miljoen veroorzaakt door lagere bijdragen aan gemeenten voor het ontvlechten van waterstromen¹. Daarnaast zijn de kosten van GBLT € 0,5 miljoen lager en de bedrijfsvoeringskosten, per saldo, € 0,7 miljoen lager. Hiertegenover staan € 0,2 miljoen hogere kosten voor de implementatie van de Omgevingswet en € 0,3 miljoen meer uren op deze taak.

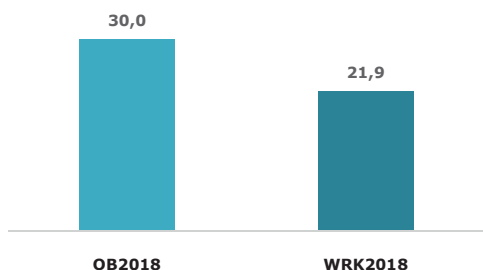
Meer gedetailleerde informatie is opgenomen in hoofdstuk 3, de programmaverantwoording. De waterschapsbelastingen worden toegelicht in paragraaf 4.4.

¹ De niet uitgegeven bijdragen blijven beschikbaar voor latere jaren en worden via de resultaatbestemming aan de bestemmingsreserve toegevoegd. Gemeenten kunnen tot en met 2021 aanvragen indienen.

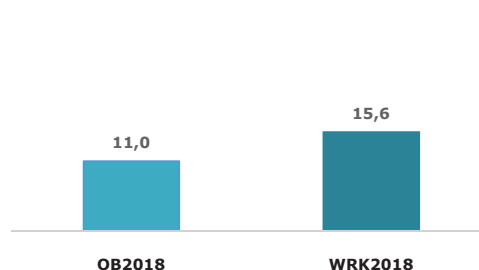
2.2.6 Samenvatting van de investeringen in 2018

In de grafieken hierna zijn de begrote (OB2018) bruto en netto investeringen over 2018, exclusief werken voor derden en energietransitie projecten, afgezet tegen de werkelijke uitgaven in 2018 (WRK2018).

BRUTO JAARSCHIJF 2018 (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

NETTO JAARSCHIJF 2018 (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

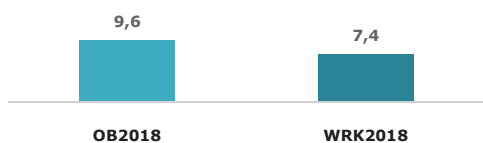

Bruto investeringen

De totale bruto investeringen voor 2018 (exclusief werken voor derden en energietransitie projecten) zijn uitgekomen op € 21,9 miljoen. Dat is 73% van de oorspronkelijke begroting van € 30 miljoen.

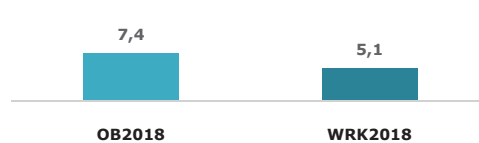
Per programma geeft in € miljoen het volgende beeld van de bruto investeringen in 2018:

VEILIGHEID (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

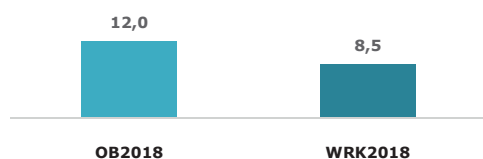
€ 2,2 miljoen minder dan begroot;
Realisatiepercentage 77%.

WATERSYSTEEM (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

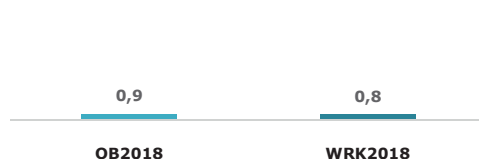
€ 2,3 miljoen minder dan begroot;
Realisatiepercentage 69%.

WATERKETEN EXCL. ENERGIETRANSITIE
(BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

€ 3,5 miljoen minder dan begroot;
Realisatiepercentage 71%.

BESTUUR EN BELASTINGEN (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

€ 0,1 miljoen minder dan begroot;
Realisatiepercentage 89%.

Ondanks de lagere bruto investeringen vallen de netto investeringen € 4,6 miljoen hoger uit. Dit is vooral het gevolg van € 12,7 latere subsidieontvangsten² in 2018. Zo is bijvoorbeeld de HWBP subsidiebijdrage voor de dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem, die voor 2018 was begroot, niet in 2018 ontvangen en doorgeschoven naar 2019.

² De investeringsgrafieken zijn gebaseerd op de werkelijke uitgaven en ontvangsten (cash-flow). In de jaarrekeningcijfers (hoofdstuk 5) is rekening gehouden met vooruit ontvangen en nog te ontvangen subsidies (transitorische subsidies).

Investerings werken voor derden

Volledig gesubsidieerde projecten

Naast de 'eigen' investeringen hebben we in 2018 ook (bruto) € 12,6 miljoen geïnvesteerd in gesubsidieerde werken voor derden. Het gaat hierbij onder andere om € 9,6 miljoen aan investeringen in de restpunten van het Ruimte voor de Rivier project Hoogwatergeul Veessen Wapenveld.

Investerings in Bio Energiecentrale Harderwijk BV

Het waterschap voert in opdracht van Bio Energie Centrale Harderwijk het integraal projectmanagement over de bouw van de installatie. In 2018 is hiermee een investeringsbedrag van € 10,6 miljoen gemoeid (cumulatief € 14,1 miljoen). Voor een verdere toelichting zie paragraaf 4.8.

Energietransitieprojecten (zonnepanelen)

In de oorspronkelijke begroting hebben we ook nog € 10,7 miljoen opgenomen voor energietransitieprojecten, met name investeringen in zonnepanelen. Deze investeringen vinden na 2018 plaats. In 2018 hebben de voorbereidingen plaatsgevonden en is voor ruim € 0,1 miljoen aan voorbereidingskosten uitgegeven.

Meer gedetailleerde informatie, waaronder toelichtingen op de afwijkingen, is te vinden in de investeringsparagrafen van hoofdstuk 3.

2.3 Veranderopgaven

2.3.1 Omgevingswet

In 2018 hebben we onze eerste echte ervaringen opgedaan met de Omgevingswet in proefprojecten met onze partners. Het proces, waarin we met onze omgeving en in samenwerking met het bestuur als eerste in Nederland de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI) hebben opgesteld, is hiervan een goed voorbeeld. Hiermee positioneren we ons stevig en strategisch als het gaat om de Omgevingswet. Daarnaast hebben we verschillende pilots opgestart, zoals een pilot op het gebied van deskundigheidsbevordering van onze eigen medewerkers en een pilot rondom stedelijke vernieuwing in de wijk 't Hart in Soest. Ook zijn de voorbereidingen getroffen voor een gezamenlijke pilot met waterschap Vechtstromen, in nauwe samenwerking met de gemeenten Emmen en Apeldoorn.

We draaien volop mee in het landelijke traject om een handreiking waterschapsverordening te ontwikkelen, die in de loop van 2019 wordt opgeleverd. Ondertussen werken we aan de eerste contouren van onze eigen waterschapsverordening.

Vanuit digitalisering is in 2018 de aansluiting op het digitaal stelsel omgevingswet (DSO) voorbereid.

2.3.2 Digitalisering

Het programma digitale transformatie heeft in 2018 meer vorm gekregen. In de organisatie zijn meerdere agile teams actief. Deze werkwijze krijgt verdere invulling in de organisatie, omdat de pilot groepen daarmee goede ervaringen hebben opgedaan. Halverwege 2018 heeft een wisseling plaats gevonden van de programmamanager. Deze functie is inmiddels intern ingevuld.

De toenemende digitalisering blijft aandacht vragen voor onze informatiebeveiliging. Dit niet alleen via techniek, maar ook van onze mensen. Daarom is in 2018 veel aandacht besteed aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de bewustwording bij het gebruik van persoonsgegevens.

2.3.3 Bijdrage aan circulaire economie en energietransitie

In het najaar van 2018 hebben we beleidskaders voor circulaire economie en energietransitie vastgesteld. We brachten onze energiestromen, grondstoffen stromen en emissies in beeld. Hiermee hebben we de “nul” situatie vastgelegd. In 2018 heeft het waterschap SDE (Stimulering Duurzame Energieproductie) subsidie toegekend gekregen voor plaatsing van zonnepanelen. In totaal gaat het om 22.000 zonnepanelen, te plaatsen op daken en velden op 13 rwzi-locaties. Ook hebben we gekeken naar de mogelijke plaatsing van windmolens op de rwzi's in Ede en Harderwijk in samenwerking met de betrokken gemeenten. De mogelijkheden voor aquathermie uit oppervlaktewater en rioolwater zijn verder onderzocht. Hierbij zijn verschillende gemeenten en marktpartijen betrokken. In 2018 is de samenwerking begonnen rondom de regionale energiestrategieën (RES).

2.3.4 Mobiliteit en talent

Inwoners, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten en (overheids- en bedrijfs-) partners betrekken we waar mogelijk bij het realiseren van onze opgave en het creëren van maatschappelijke meerwaarde. We hebben gemerkt dat dit een andere houding en competenties van ons vraagt. We hebben daarom veel geïnvesteerd in medewerkers. Medewerkers krijgen de kans hun competenties te ontwikkelen en om talenten beter in te zetten.

Binnen de organisatieontwikkeling hebben afdelingshoofden en teamleiders een intensief programma doorlopen over de onderwerpen lef, persoonlijk leiderschap en leiderschapsontwikkeling. Eind 2018 zijn we ook een programma begonnen voor potentiële toekomstige leidinggevendenden. Daarmee bieden we intern talent de mogelijkheid om een stap (intern of extern) richting managementtaken te maken.

Bij het werven van nieuwe medewerkers slagen we erin, ondanks een overspannen arbeidsmarkt, jongere mensen aan te trekken. De waarneming is wel dat we daarvoor meer moeite moeten doen.

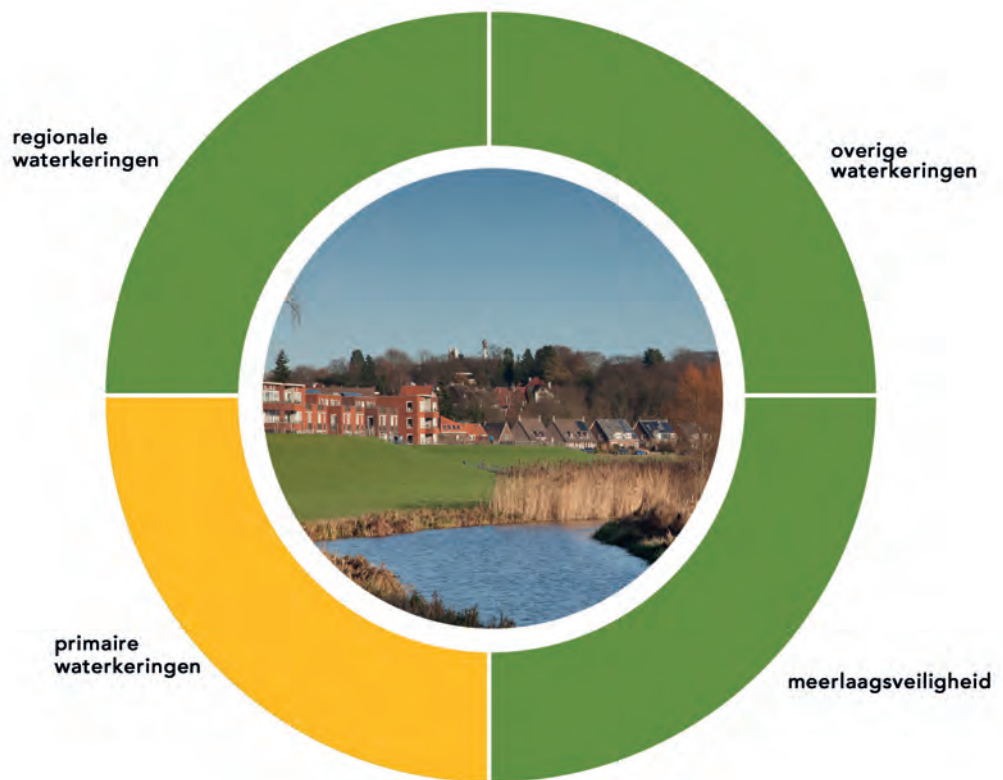
3

DIJKWACHT

Programmaverantwoording

3.1 Programma 1 - Veiligheid

3.1.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen

In 2018 hebben we de eerste resultaten van de beoordeling van de IJsseldijk tussen Dieren en Veessen in beeld, maar we hebben de veiligheidsbeoordeling van dit deel van de primaire kering nog niet definitief afgerond. Het blijft een forse opgave om alle primaire waterkeringen voor 2023 te beoordelen volgens de nieuwe normen en met een nieuw instrumentarium. Bij de regionale en overige waterkeringen liggen we op schema om onze doelen en afspraken tijdig te realiseren. Informatie delen met en adviseren aan partners over bijvoorbeeld overstromingsscenario's, is essentieel in het kader van meerlaagsveiligheid. We vernieuwen daarom de overstromingsscenario's met behulp van de meest actuele technieken.

3.1.2 Wat hebben we in 2018 gedaan?

In 2018 hebben we, door beheer, onderhoud en inspectie gezorgd dat we onze waterkeringen op orde houden. We hebben in 2018 een deel van de primaire waterkeringen beoordeeld om na te gaan waar we nog verbeteropgaven hebben. Eveneens werken we continu met partners samen om de (ruimtelijke) opgaven in het riviersysteem gebiedsgericht op te pakken.

Beheer

Om meer ruimte te geven aan biodiversiteit op en aan de dijk hebben we samen met partners, waaronder de vlinderstichting, aanpassingen doorgevoerd in ons maaionderhoud. Bij het uitvoeren van maairondes laten we stroken staan, waardoor er een gevarieerde plantengroei ontstaat.

De veiligheidsrapportage van dit jaar laat zien dat wij onze dijken voldoende op orde hebben. Voor de Grebbedijk hebben wij tijdelijke beheermaatregelen gerealiseerd in afwachting van de definitieve verbetering. Onze waterkeringen hebben de droogteperiode redelijk doorstaan. We hebben de wijze van maaien in verband met de droogte aangepast en een maaironde minder gemaaid. De schade aan de grasmat lijkt mee te vallen. In het hoogwaterseizoen inspecteren wij slechtere plekken en droogtescheuren intensiever. Daarnaast vraagt de onkruiddruk extra aandacht.

Veiligheidsbeoordeling

Op de IJsseldijk tussen Dieren en Veessen hebben wij bodemmetingen uitgevoerd om veiligheidsbeoordelingen van dit traject verder te onderbouwen en af te ronden.

Dijkverbeteringen

Voor de Grebbedijk hebben we de veiligheidsopgave aangescherpt met innovatieve meet- en rekentechnieken. Wij hebben de oplossingen voor deze opgave getrechterd naar drie alternatieven. Daarover hebben wij intensief overlegd met inwoners, belanghebbenden en gebiedspartners om, indien mogelijk, ruimte te geven aan andere ruimtelijke ontwikkelingen op of aan de dijk. In 2019 willen wij tot een voorkeursalternatief komen.

Met nieuwe inzichten en slimme rekenmethoden is de opgave voor het project Noordelijke Randmeerdijk beperkt tot het verbeteren van kunstwerken en enkele dijkvakken met een totale lengte van ongeveer 1 kilometer. In 2018 is het voorkeursalternatief uitgewerkt. Na bestuurlijke vaststelling beginnen we de planuitwerking als voorbereiding op de uitvoering van de dijkverbetering.

Voor de IJsseldijk Apeldoorns Kanaal zijn wij gestart met de uitwerking en realisatie van het in 2018 vastgestelde voorkeursalternatief.

Wij hebben onderzoeken uitgevoerd naar de Westdijk en het AB heeft besloten dat het verwijderen en afvoeren van de toegepaste thermisch gereinigde grond de beste oplossing is. In overleg met het HWBP programmabureau en belanghebbenden zijn we gestart met de voorbereiding.

Het ontwerp voor de Maatpolderkade is doorgelicht op risico's en kosten en de uitvoering is inmiddels aanbesteed zodat we conform onze afspraken met de provincie tijdig een veilige regionale waterkering opleveren.

Om na te gaan hoe we om willen gaan met onze overige waterkeringen in de Hoenwaard, hebben we samen met partners, door middel van een gebiedsproces, het toekomstperspectief "Levendige Hoenwaard 2030" geschetst.

Meerlaagsveiligheid

We maken overstromingsscenario's bij het falen van onze primaire waterkeringen en geven met dit instrument invulling aan de meerlaagsveiligheid. De eerste pilot is de Grebbedijk. Daarna volgen scenario's voor de IJsseldijken en onze primaire waterkeringen langs de Randmeren. Op deze wijze bezitten we betere informatie bij calamiteiten (oefeningen) en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen over de gevolgen van overstromingen zodat we goed onderbouwde adviezen kunnen geven.

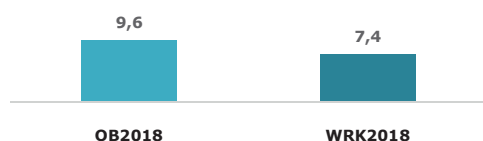
Voorkeursstrategie rivieren

Om in de toekomst de waterveiligheid en beschikbaarheid van voldoende zoet water veilig te stellen heeft het Deltaprogramma een voorkeursstrategie bepaald, dat uit een samenspel van dijkverbeteringen en rivierverruiming bestaat. Wij werken met verschillende rivierwaterschappen en gebiedspartners samen om (toekomstige) dijkverbeteringsopgaven te verbinden met andere opgaven in het riviersysteem. Hiervoor is een programma Integraal Riviermanagement in voorbereiding, die opgaven voor rivierverruiming, scheepvaart en ruimtelijke kwaliteit vertaald naar maatregelen.

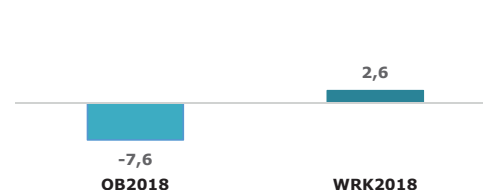
3.1.3 Wat heeft het gekost?

Investerings 2018 (exclusief Ruimte voor de Rivier projecten)

BRUTO JAARSCHIJF 2018 (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

NETTO JAARSCHIJF 2018 (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

De gerealiseerde bruto investeringen, jaarschijf 2018, bedragen € 7,4 miljoen. Dat is € 2,2 miljoen minder dan was begroot. De realisatie voor dit programma komt daarmee uit op 77%. In de onderstaande tabel worden de grootste verschillen ten opzichte van de begroting in hoofdcomponenten weergegeven:

Grootste afwijkingen t.o.v. oorspronkelijke begroting in € miljoen	Exogene factoren	Versnellen/temporiseren	Meer-/ minder kosten	Heroverwegen/kansen
Maatpolderkade		-1,9		
Thermisch gereinigde grond	0,8			
Innovaties Grebbedijk				0,3
Voorkeursalternatieven HWBP projecten		-0,6	-0,4	
Noordelijke Randmeerdijken scopewijziging				-0,3
Totaal	0,8	-2,5	-0,4	0,0

De belangrijkste afwijkingen in miljoenen € van de bruto jaarschijf ten opzichte van de oorspronkelijke begroting 2018 worden hieronder nader toegelicht:

Verbetering Maatpolderkade

-/- € 1,9

De verbetering van de Maatpolderkade voeren we grotendeels in 2019 uit. Van de voor 2018 geraamde investeringskosten voor de Maatpolderkade schuift € 1,9 miljoen door naar 2019. De uitvoering is opgeschoven om ervoor te zorgen dat we alle vergunningen, ontheffingen en grondposities hebben verkregen, voordat de realisatie van het project is gegund. Ondanks deze verschuiving voldoen we aan de gemaakte afspraken met de provincie Utrecht om uiterlijk in 2020 de regionale waterkeringen op orde te hebben.

Dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem (Westdijk)

€ 0,8

De afronding van de dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem verloopt, onder meer door de aanwezigheid van thermisch gereinigde grond in de Westdijk, anders dan begroot. In 2018 is circa € 0,8 miljoen besteed aan onderzoek en advies.

HWBP projecten

-/- €1,0

We hebben in september 2018 voor de opgave bij de Grebbedijk extra subsidie van het HWBP ontvangen voor de uitvoering van innovatieve onderzoeken, zodat we op basis van de meest recente inzichten de opgave bij de Grebbedijk kunnen optimaliseren. In 2018 is € 0,3 miljoen uitgegeven. Deze niet begrote uitgaven worden volledig gesubsidieerd.

Bij de uitwerking van het voorkeursalternatief van de dijkverbetering IJsseldijk Apeldoorns Kanaal is een aantal risico's zodanig beheerst, dat de geraamde risicoreservering niet aangesproken hoefde te worden. Hierdoor waren de uitgaven in 2018 € 1,0 miljoen lager dan begroot.

Bij de verkenning van de Noordelijke Randmeerdijken hebben we nieuwe inzichten toegepast en is de opgave aanzienlijk verkleind. Het HWBP vergoedt de extra onderzoekskosten. Door de gewijzigde opgave zijn we erin geslaagd het proces gericht uit te voeren en daarmee hebben we proceskosten bespaard. In 2018 is € 0,3 miljoen minder uitgegeven dan begroot.

Netto investeringen

De netto investeringen van de jaarschijf 2018 zijn € 10,2 miljoen hoger dan begroot.

Dit is veroorzaakt door:

- € 2,2 miljoen lagere bruto investeringen (zie vorige paragraaf);
- € 12,4 miljoen lagere subsidieontvangsten in 2018.

De lagere subsidieontvangsten zijn vooral het gevolg van een ander kasritme van de subsidies dan oorspronkelijk geraamd bij de begroting. Zo is bijvoorbeeld de in 2018 begrote HWBP subsidiebijdrage van € 15,6 miljoen voor de dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem doorgeschoven naar 2019 en is de subsidieopbrengst voor de verbetering van de waterkering van het 5^e en 6^e pand Apeldoorns Kanaal € 3,4 miljoen hoger omdat het subsidievoorschot (90%) voor de hele planvormingsfase al geheel in 2018 is binnengekomen.

Investerings werken voor derden (Ruimte voor de Rivier)

Ruimte voor de Rivier project Hoogwatergeul Veessen Wapenveld

In 2018 is gewerkt aan diverse restpunten ter afronding van het project. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit kavelaanvaardingswerkzaamheden, het realiseren van een brug, enkele kavelpaden en het leggen van duikers. Daarnaast is veel energie gestopt in het afronden van de voltooiingsrapportage inclusief bijbehorende controleverklaring van de accountant. Daardoor hebben we wel twee mijlpalen bereikt: het verlenen van de finale kwijting (de financiële eindafrekening tussen Ruimte voor de Rivier en het waterschap) en het verkrijgen van décharge (door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) in het 3e kwartaal.

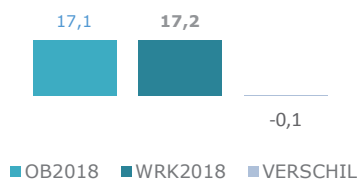
Daarmee is het project echter nog niet volledig afgerond. De hoofdaannemer moet de stuwen nog afronden. Ook zijn er nog diverse restpunten zoals het realiseren van gedeeltelijke verharding op de Oostdijk, het bouwen van een loods (voor opslag van cilinders en een portabel gemaal) en de realisatie van een watersysteemgemaal in Veessen. We verwachten nog heel 2019 nodig te hebben voor volledige afronding van het project.

WERKEN VOOR DERDEN

Bruto investeringen in € miljoen	Bruto krediet	Huidige raming	Uitgaven t/m 2017	Uitgaven 2018	Uitgaven t/m 2018	Ruimte tov krediet
Veessen-Wapenveld	119,3	121,7	107,9	9,6	117,50	1,8

Exploitatie 2018

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN

De netto kosten (WRK2018) van het programma Veiligheid zijn ten opzichte van de begroting (OB2018) € 0,1 miljoen (0,6%) hoger uitgevallen.

De belangrijkste afwijkingen, in miljoenen €, ten opzichte van de begroting waren:

Lagere onderhoudskosten primaire waterkeringen **€0,5 (V)**

De droogte in 2018 heeft er toe geleid dat de nieuwe dijken Cortenoever-Voorsterklei en Veessen-Wapenveld anders zijn gemaaid. Om een goede vegetatie te behouden is er geklepeld in plaats van het normale maaien, balen persen, vervoeren en storten. Ook is er op de nieuwe dijk Veessen-Wapenveld één maaionde minder geweest. Hierdoor vallen de maaikosten in 2018 € 0,3 miljoen lager uit dan begroot. Ook is door de droogte op de nieuwe dijk Veessen-Wapenveld niet bemest en is er geen bemestingsonderzoek geweest. Hierdoor schuift € 0,1 miljoen door.

De aanleg van zes afritten in de hoogwatergeul schuift door naar 2019. Aanleg van een stevige afrit in het najaar bleek in verband met risico's in de hoogwaterperiode niet gewenst (€ 0,1 miljoen schuift door naar 2019).

Hogere bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) **€0,3 (N)**

De bijdrage HWBP 2018 is hoger vastgesteld door het ministerie van Financiën. De bijdrage komt uit op € 11,4 miljoen in 2018.

Lagere bijdrage ontwikkelbeheer grasmat **€ 0,5 (N))**

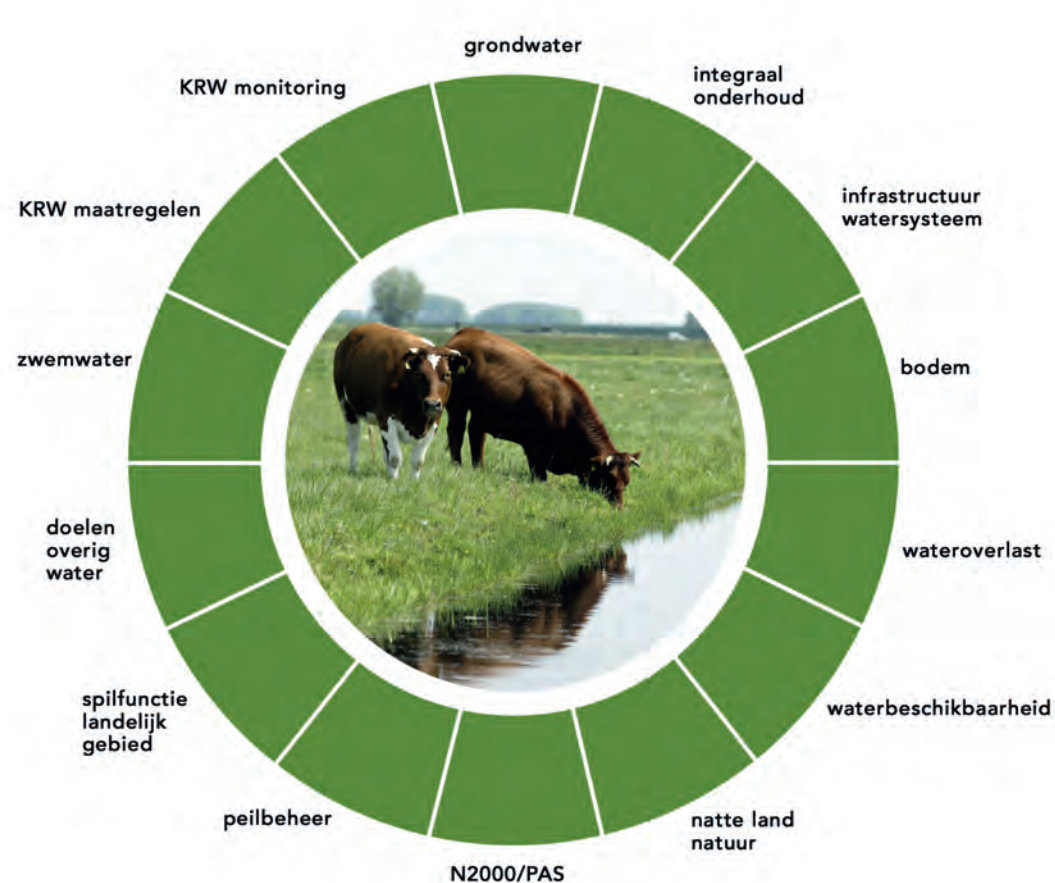
Omdat de oplevering van het project Veiligheid Zuidelijke Randmeren en Eem doorschuift naar 2019 schuift ook de in 2018 geraamde bijdrage van het HWBP in het ontwikkelbeheer van de grasmat door.

Meer subsidiabele uren op projecten **€ 0,2 (V)**

Er zijn meer uren besteed aan dijkverbeteringsprojecten (o.a. Grebbedijk, Waterkering Apeldoorns Kanaal 5° en 6° pand, Westdijk). Deze uren worden gesubsidieerd.

3.2 Programma 2 - Watersysteem

3.2.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen watersysteem landelijk gebied

We verwachten dat we eind 2021 alle doelen uit het Waterbeheersplan (WBP) hebben behaald. Hoewel er enkele projecten in het afgelopen jaar zijn vertraagd, heeft dit geen invloed op realisatie van de WBP doelen, omdat we de maatregelen nog voor het eind van de planperiode kunnen uitvoeren. In de volgende subparagraaf wordt toegelicht wat we in 2018 hebben gedaan om ervoor te zorgen dat we de hoofddoelen gaan halen. In overleg met de provincie stellen we, als dit nodig is, het uitvoeringsprogramma van de samenwerkingsovereenkomst bij.

3.2.2 Wat hebben we in 2018 gedaan in landelijk gebied?

Droogte, wateroverlast en klimaat

Het jaar 2018 was er één van extremen. Na wateroverlast door hoge grondwaterstanden in het voorjaar volgde extreme droogte in de zomer. Alleen de zomer van 1976 was nog droger. Voor het calamiteitenteam en de beheerders in het veld was er veel extra werk. Op 2 juli is een onttrekkingsverbod uit oppervlaktewater afgekondigd. Het verbod heeft uiteindelijk tot en met 15 januari 2019 geduurd.

Begin augustus daalde de waterstanden op de IJssel zo ver dat onze gemalen geen water meer konden oppompen. Bij Terwolde en Hattem zijn toen noodpompen geplaatst om de wateraanvoer veilig te stellen. Daarnaast zijn door de lage rivierwaterstanden de afgelopen zomer vaarbepkeringen van kracht geweest. Als gevolg van de vaarbepkeringen konden de schepen die het afvoer van bagger en puin uit het 6^e pand van het Apeldoorns Kanaal afvoerden niet volledig beladen worden.

In juli en augustus is intensief gecommuniceerd over vissterfte, blauwalg, botulisme en de droogvallende beken en vijvers, maar ook over de wateraanvoer acties en het redden van beschermde vissoorten. Mediawoordvoering, maar ook de informatievoorziening aan het algemeen bestuur, gemeenten en agrariërs in ons gebied hebben veel tijd gevestigd.

We zijn trots op de wijze waarop we de droogte in het afgelopen jaar het hoofd hebben geboden en de noodzakelijke ingrepen hebben gedaan. Dit heeft om prioritering gevraagd in het werk. Daardoor hebben we activiteiten als beleidsontwikkeling en projectadvisering niet uit kunnen voeren conform planning. Dit heeft tot gevolg dat een aantal (strategische) beleidsdocumenten en projectopleveringen de jaargrens overschrijden. We hebben beheer- en onderhoudswerkzaamheden gericht op verbetering en innovatie uitgesteld. Tevens hebben we maatregelen getroffen om meer water vast te houden, zoals het opzetten van peilen en faciliteren van agrariërs om water in de haarvaten van ons watersysteem vast te houden.

We hebben grip gekregen op de resterende knelpunten van wateroverlast. Door de nadere detaillering is duidelijk geworden wat nodig is in het kader van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). Bij enkele projecten, zoals gemaal Terwolde, heeft dit geleid tot een verbreding van de scope. Bij andere projecten waaronder de wateroverlastknelpunten bij Stroe en Lummermerk, hebben we na gesprekken met het gebied en de beheerder geconstateerd, dat er geen sprake is van een knelpunt.

De provincie Gelderland heeft ons vijf jaar uitstel verleend voor het vernieuwen van het peilbesluit Terwolde. Zo kunnen wij ervaring opdoen met praktijkpeilen in gebied Veessen-Wapenveld, voordat we nieuwe peilen vaststellen. Alle peilbesluiten zijn daarmee actueel voor deze WBP-planperiode.

In nauwe samenwerking met de gemeenten hebben wij de stresstesten voor het hele beheergebied uitgevoerd. We geven hiermee in versneld tempo invulling aan de bestuurlijke afspraken uit het Deltaprogramma. De gedetailleerde stresstesten voor het landelijke gebied zijn hulpmiddelen voor de risicodialogen die we met de gebiedspartners voeren over onder meer de maatregelen voor klimaatadaptatie en -mitigatie.

Gebiedsgerichte en integrale projectuitvoering

In lijn met de werkwijze die de Omgevingswet van ons vraagt, pakken wij onze projecten in toenemende mate integraal en gebiedsgericht aan. We betrekken de partners in de vroege planfase zodat we hun doelen mee kunnen nemen en zo meer ruimtelijke kwaliteit leveren. Deze aanpak vraagt meer tijd en flexibiliteit. Verschillende projecten hebben hierdoor vertraging opgelopen. Dit speelt onder andere bij Waardevol Brummen, Gulbroek Oost en Lampenbroek. We hebben afgesproken dat we de samenwerkingsovereenkomst (SOK) met de provincie Gelderland aanpassen op de nieuwe verbrede scope. Door middel van een nieuwe natschade regeling hebben we financiële risico's voor ingelanden geborgd bij anti-verdrogingsprojecten van onszelf en derden.

Kaderrichtlijn Water (KRW)-opgaven nu en in de toekomst

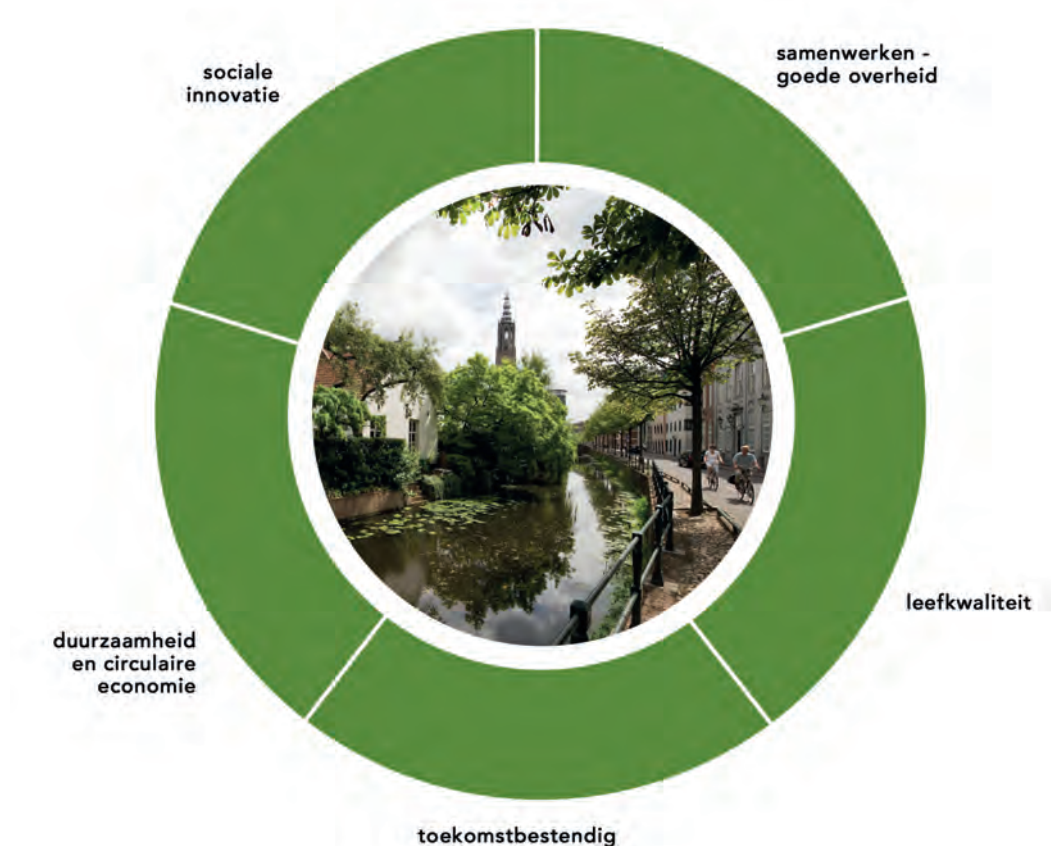
In de nieuwe samenwerkingsovereenkomst (SOK) leggen we ook de financiële afspraken vast rondom de subsidies voor Plattelandsontwikkelingsprogramma's (POP) voor KRW-projecten zoals Grift, Weteringen Eemland en Voorsterbeek. We behalen goede resultaten met ecologisch beheer van KRW-waterlichamen. We hebben de samenwerking tussen de beleids- en beheerafdeling van het waterschap versterkt om doelgericht ecologisch beheer beter te faciliteren.

De projecten KRW-verkenner, Ecologische sleutelfactoren en Doelen overig water hebben ons inzicht gegeven hoe we de doelen bereiken en wat de effecten zijn van onze maatregelen. Dit hebben we gedaan ter voorbereiding op het KRW-gebiedsproces dat we doorlopen. Met het KRW-gebiedsproces verzamelen we informatie voor het nieuwe WBP 2022-2027.

Integratie van het speerpunt bodem

Het onderwerp bodem is een steeds vanzelfsprekender onderdeel geworden van ons werk binnen andere thema's zoals KRW, wateroverlast en droogte. De praktische uitwerking buiten gaat nog niet zo snel. We blijven actief sturen op het onderwerpen van slootmaaisel direct in aangrenzende percelen als bodemstructuurverbeteraar. Hiermee dragen we ook direct bij aan de energie- en circulariteitsdoelstellingen.

3.2.3 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen watersysteem stedelijk gebied³

³ Het hoofddoel stedelijk water wordt onder het programma watersysteem behandeld. Een deel heeft ook betrekking op waterketen. Zo wordt bijvoorbeeld de afkoppelbijdrage aan gemeenten (Natuurlijk Ontwikkelen) financieel toegelicht bij waterketen. In verband met de onderlinge samenhang is ervoor gekozen om stedelijk water op één plek (bij watersysteem) toe te lichten en de toelichting niet te splitsen in twee programma's.

3.2.4 Wat hebben we in 2018 gedaan in stedelijk gebied?

Beheer

Afgelopen jaar zijn de nodige stappen voorwaarts gezet in het beheer van het stedelijk water, met name in de samenwerking met onze partners. Het baggerwerk in stedelijk water voeren we grotendeels uit in samenwerking met de gemeenten. Ook voor de uitvoering van andere onderhoudswerkzaamheden trekken we meer en meer op met gemeenten en andere partners. Wij maken met elkaar goede afspraken over het gezamenlijke onderhoud van het stedelijk water en het daarvoor opstellen van gezamenlijke bestekken. De gezamenlijke aanbesteding van het onderhoud van watergangen en bermen in de gemeente Amersfoort is hier een voorbeeld van. Aandachtspunt hierbij is het leggen van de verbinding met de waterketen.

Klimaat en toekomstbestendigheid: Regionale klimaattoppen

Voor het gehele gebied is de stresstest voor wateroverlast, droogte en hitte uitgevoerd. De zogenoemde 'klimaat-effectatlas' is in te kijken op de site www.klimaatvalleienveluwe.nl. De nieuwe site heeft voor bewoners en professionals een aantal informatieve filmpjes van het weer in 2018 en van goede voorbeeldprojecten.

In een aantal gemeenten zijn klimaatateliers georganiseerd waarin we de dialoog hadden met ambtenaren, wethouders en professionals. In 2018 is er tweemaal een regionale klimaattop georganiseerd.

Eén van de afspraken uit het Manifest Ruimtelijke Adaptie uit 2017 is het monitoren van de voortgang van klimaatadaptatie: de klimaatscan. De klimaatscan is uitgevoerd in het najaar van 2018 en geeft inzicht in hoe het onderwerp in elke organisatie leeft. De scan geeft handvatten om klimaatadaptatie op de agenda te houden of in sommige gevallen te krijgen.

Vergroten handelingsperspectief inwoners, sociale innovatie

In 2018 hebben we op verschillende manieren voorlichting gegeven en kennis gedeeld. Zo hebben wij bijvoorbeeld bijgedragen aan het vergroenen van schoolpleinen en publieke ruimtes. Wij zijn aangesloten bij lopende ontwikkelingen, zoals de Kinderraad en we hebben met onze kennis bewonersinitiatieven ondersteund. Op deze manier bereiken we een groter publiek en dragen we bij aan een betere inrichting van het stedelijk gebied, waar wij zelf niet direct over gaan.

Gezonde leefkwaliteit en ruimtelijke inrichting

Afgelopen jaar hebben we mooie projecten uitgevoerd en opgeleverd die de ruimtelijke kwaliteit en de (be)leefbaarheid in de stad vergroten. We hebben in Veenendaal, Eemnes en Harderwijk watergangen gebaggerd en een deel van de Eerbeekse Beek opnieuw beleemd. In het kader van het Waterplan Apeldoorn zijn de Kayersbeek en de Ugchelsche beek opnieuw ingericht. Tegenslagen hebben we ook gehad. Toen we de beschoeiing in de Heiligenbergerbeek vervangen, werden we geconfronteerd met de aanwezigheid van exoot Japanse Duizendknoop. Dat heeft veel extra inzet gevraagd maar het probleem is uiteindelijk wel opgelost.

We zijn in 2018 verder gegaan met het ondersteunen van 28 initiatieven (Platform Noord Veluwe 4, Vallei en Eem 14, Oost Veluwe 7, Regio overstijgend 3) die het stedelijk gebied leefbaarder en klimaatbestendig maken. In verschillende gemeenten zijn we samen met Landschap Erfgoed Utrecht bezig geweest met groen aan de buurt. Ook hebben we in verschillende gemeenten (Ede, Amersfoort, Nunspeet, Leusden) Operatie Steenbreek actief ingezet, met bijbehorende activiteiten. Het vergroenen van schoolpleinen heeft een vlucht genomen. Steeds meer scholen weten ons te vinden en nu heeft de provincie Gelderland in 2018 ook een bijdrageregeling opengesteld. Een mooi voorbeeld van hoe verschillende overheden elkaar versterken.

We merken dat inwoners zich steeds bewuster worden van de gevolgen van klimaatverandering. Mooie voorbeelden van bewonersinitiatieven en -projecten zijn Vergroen in de buurt Soest, Gebiedsontwikkeling Heelsumse Beek en bewonersinitiatief Slijpbeek. Onze ondersteuning bestond uit het inbrengen van kennis en in beperkte mate het financieel ondersteunen van het initiatief.

Natuurlijk ontwikkelen

Er is veel ingeschreven op deze stimuleringsregeling maar de uitgaven blijven achter (€ 1,2 miljoen voor ca. 41 ha). Doordat dit soort projecten een meer integraal karakter krijgt en meer afstemming nodig is, duurt de uitvoering van de projecten langer. Daarnaast kost de financiële afhandeling bij gemeenten meer tijd. Het is van belang dat we blijven investeren in het waterbewustzijn. Het aantal vragen neemt in de toekomst alleen maar toe. Dit vraagt blijvende aandacht en inzet. Sinds de start van de bijdrageregeling (2016) is in totaal 258 ha afgekoppeld door gemeenten. Dit is 6% van het totaal aangesloten verhard oppervlak (ruwweg 4.000 ha) binnen het waterschapsgebied. Van het over de totale looptijd beschikbare budget van € 12 miljoen is tot en met 2018 € 3,1 miljoen opgeleverd. In het overzicht hierna is een financieel overzicht opgenomen van de realisatie vanaf 2016 tot en met 2018.

OPGELEVERD IN € MILJOEN

Jaar van aanvraag	2016	2017	2018	Nog op te leveren
2016	1,0	0,5	0,5	1,0
2017	0,0	0,4	0,3	0,8
2018	0,0	0,0	0,4	0,8
Totaal	1,0	0,9	1,2	2,6

Samenwerking

In 2018 is een verdere verbreding van onderwerpen waar te nemen in de samenwerkingsverbanden Platform Water Vallei en Eem, Regio Noord Veluwe en Water Oost Veluwe. Thema's als klimaat en Omgevingswet komen steeds vaker op de agenda. Ook zorgen we er voor dat, ondanks alle nieuwe onderwerpen, de aandacht op de afvalwaterketen blijft. Een goed voorbeeld daarvan is de cursus, die georganiseerd is samen met Stichting Wateropleidingen, om het kennisniveau over hemelwatervoorzieningen te verbeteren. Voor de samenwerkingsverbanden zijn in 2018 jaarplannen opgesteld en ook is de voortgang van de afspraken in het Bestuursakkoord Water (BAW) gerapporteerd. De afspraken op het gebied van "kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid" worden nagekomen en gerealiseerd. In 2018 is er een aanvulling op de BAW gekomen. Het gaat om cybersecurity, gegevensbeheer en kwetsbaarheid. Geconstateerd is dat de kostenopgave gerealiseerd wordt maar dat kwetsbaarheid meer aandacht verdiend. Hier zijn aanvullende afspraken voor gemaakt.

Nieuwe Sanitatie Doornsteeg in Nijkerk

In 2018 is de eerste stap gezet naar de realisatie van Nieuwe Sanitatie Doornsteeg. Dit is de eerste fase voor 350 woningen. De bouw van het scoutinggebouw als informatiecentrum in de wijk is gestart en naar verwachting begin 2019 gereed.

Stedelijke waterbronnen

In 2018 zijn de gevolgen van een langdurige periode van droogte zichtbaar geworden. Dat heeft ook het belang van het lokaal benutten van water aangetoond. Ons waterschap participeert in een consortium van verschillende bedrijven waaronder ook Waterschap Limburg en Waterschap Rijn en IJssel. We doen onderzoek naar het lokaal scheiden van rioolwater met als doel het schone water lokaal in stedelijk gebied te houden en te benutten en de "vieze" fractie op te werken naar bruikbare grondstoffen. Dit is een voorbeeld van het zoeken naar oplossingsrichtingen waarbij watersysteem en waterketen samenkomen.

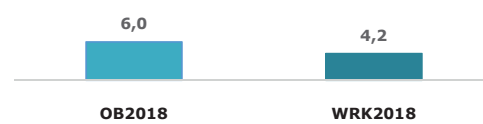
3.2.5 Wat heeft het gekost?

Investerings 2018

BRUTO JAARSCHIJF 2018 (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

NETTO JAARSCHIJF 2018 (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

Bruto investeringen

De gerealiseerde bruto investeringen, jaarschijf 2018, bedragen € 5,1 miljoen. Dat is € 2,3 miljoen minder dan was begroot. De realisatie voor dit programma komt daarmee uit op 69%.

In de onderstaande tabel wordt dit inzichtelijk gemaakt:

Grootste afwijkingen t.o.v. oorspronkelijke begroting in € miljoen	Exogene factoren	Versnellen/ temporiseren	Meer-/ minder kosten	Heroverwegen/ kansen
Renovatie Stuw Rode Haan				-0,4
Vispassage Barneveldse Beek	-0,3			
Omleiding Terwoldse Wetering Zuid	-0,1			
KRW Weteringen Eemland en KRW de Wiel		-0,8		
Herinrichting KRW De Fliert				-0,4
Diverse aanpassingen in detailplanning	-0,1	-0,2		
Totaal	-0,5	-1,0	0,0	-0,8

Projecten landelijk gebied

- € 1,8

Achterblijvende investeringen ten opzichte van de begroting 2018 zijn € 0,8 miljoen vanwege heroverwegingen rondom duurzaamheid en circulariteit en het koppelen van grondverwervingsopgaven met de gemeente, € 0,2 miljoen vanwege exogene factoren waarbij wij meebewegen met gebiedsontwikkelingen zodat we meer maatschappelijk draagvlak krijgen en € 1 miljoen vanwege temporisering, omdat onze integrale gebiedsgerichte aanpak meer doorlooptijd vraagt. De temporisering betreft vooral KRW projecten. De verschuivingen hebben uiteindelijk een positief effect op het doelbereik, door meer tijd te nemen en aan te sluiten op het gebied behalen we meer maatschappelijke doelen.

Projecten stedelijk gebied

- € 0,5

De lagere uitgaven zijn vooral het gevolg van het doorschuiven van investeringskosten van de vispassages in de Barneveldse Beek. Het aanleggen van de vispassages heeft een relatie met de nieuwe rondweg die de gemeente Barneveld wil aanleggen. De gemeente is bezig met studie en uitwerking van dit tracé. De exacte locatie van de vispassage is afhankelijk van waar de nieuwe rondweg komt. Daardoor vindt zowel de voorbereiding als de uitvoering van één vispassage één jaar later plaats dan was beoogd (€ 0,3 miljoen schuift door).

Investerings werken voor derden

6e pand buitendijks RWS Apeldoorns Kanaal (bruto raming € 5,8 miljoen)

Waterschap Vallei en Veluwe voert namens Rijkswaterstaat het project Groot onderhoud 6e pand Apeldoorns Kanaal buitendijks uit. Voor de behandeling van de BLBi-melding (melding Besluit Lozen buiten inrichtingen) door IL&T (Inspectie Leefomgeving en Transport) is aanvullend onderzoek uitgevoerd. Hierdoor is de start van het werk vertraagd. De aannemer is in juni 2018 begonnen met

de uitvoering van het werk. De verwachte oplevering is eind van het eerste kwartaal 2019. Afronding, formele oplevering en nazorg werkzaamheden lopen door in het tweede kwartaal van 2019. Door de vertraging zijn er extra kosten. De meerkosten van de stagnatie, extra onderzoeken, laag water, alternatieve stortlocaties en onvoorziene puinverwijdering zijn door middel van scopewijzigingen afgestemd met RWS. De genoemde meerwerkkosten zijn subsidiabel.

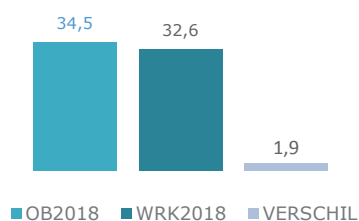
Enkaleiding Ede/Afvoerleiding grondwater Ede-Wageningen (bruto raming € 3,5 miljoen)

In 2018 zijn twee vergunningen aangevraagd: de onttrekkingsvergunning voor de zogenoemde diepwell en een lozingsvergunning (maatwerkvoorschrift). Voor beide zijn zienswijzen ingediend. Aanvullend moesten we een "vormvrije" MER procedure doorlopen. De afhandeling van de vergunningstrajecten duurde tot in januari 2019, maar leidde niet tot grote aanpassingen van de vergunning. De definitieve vergunningen zijn 30 januari 2019 gepubliceerd.

In de zomer van 2018 is nog een alternatieve oplossing voor de persleiding onderzocht. Dat heeft helaas niet tot een betere methode geleid. De beslissing tot aanbesteden is uitgesteld tot eind maart 2019. Het project wordt bestuurlijk gedragen door de Provincie Gelderland, gemeente Ede, gemeente Wageningen en waterschap Vallei en Veluwe.

Exploitatie 2018

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN

De netto kosten van het programma Watersysteem zijn € 1,9 miljoen (5,6%) lager uitgevallen dan oorspronkelijk was begroot.

De belangrijkste afwijkingen, in miljoenen €, ten opzichte van de begroting zijn:

Hogere kosten in verband met de droogte

€ 0,4 (N)

In verband met de droogte is bij gemaal Terwolde een noodpomp ingezet. De kosten hiervan bedroegen € 0,3 miljoen. Daarnaast zijn kosten gemaakt voor het beregenen van dijken en het overzetten van vissen.

Lagere kosten waterpotentie landelijk en stedelijk

€ 0,3 (V)

Het waterschap wil samen met partners kansen benutten en gezamenlijke maatregelen uitvoeren in het landelijk en stedelijk gebied, waarbij we ook waterschapdoelen realiseren. In 2018 is van het budget voor waterpotentie landelijk en stedelijk, begroot op € 0,8 miljoen, € 0,5 miljoen besteed.

Voor stedelijke waterpotentiekaarten is in 2018 € 0,5 miljoen begroot. Dit budget gebruiken we om initiatieven met de stad te stimuleren en te ondersteunen. In 2018 is € 0,3 miljoen van het budget besteed. We zijn afhankelijk van het tempo van onze partners. Het aantal aanvragen is ten opzichte van 2017 toegenomen. Omdat mensen ons steeds beter weten te vinden verwachten we dat deze trend zich doorzet.

Voor waterpotentiekaarten landelijk is in 2018 € 0,3 miljoen begroot. In 2018 is op deze post € 0,2 miljoen uitgegeven. Er zijn in 2018 minder initiatieven geweest dan vooraf was ingeschat.

Hogere opbrengst verkoop gronden **€0,2 (V)**

Enkele gronden grenzend aan de Eemdijk en Werverdijk zijn in 2018 verkocht. Ook valt de opbrengst van de verkoop van gronden in verband met de beleidsharmonisatie hoger uit. Dit gaat om opbrengsten die voor 2017 waren geraamd, maar die door vertragingen bij kadaster en notaris in 2018 zijn uitgekeerd.

Minder personeelslasten op dit programma **€ 0,8 (V)**

Het verschil is vooral veroorzaakt door minder uren op dit programma. Op andere programma's zijn meer uren ingezet. Zo is een deel van de capaciteit van de medewerkers van watersysteem ingezet voor de bestrijding van de droogte in 2018. Deze uren zijn als calamiteitenbestrijdingen opgenomen bij het programma 'Besturen en Belastingen'. Op het programma watersysteem zijn met name minder uren dan begroot besteed aan watersysteeminvesteringen.

Lagere doorbelasting vanuit ondersteunende processen **€ 0,3 (V))**

Dit betreft het aandeel van dit programma in de lagere kosten van de ondersteunende processen. Zo zijn bijvoorbeeld de laboratoriumkosten lager en is hierin het aandeel van dit programma van de voordelige BTW afrekening 2017 begrepen (zie ook paragraaf 4.9 Bedrijfsvoering).

Overige afwijkingen, per saldo **€0,7 (V)**

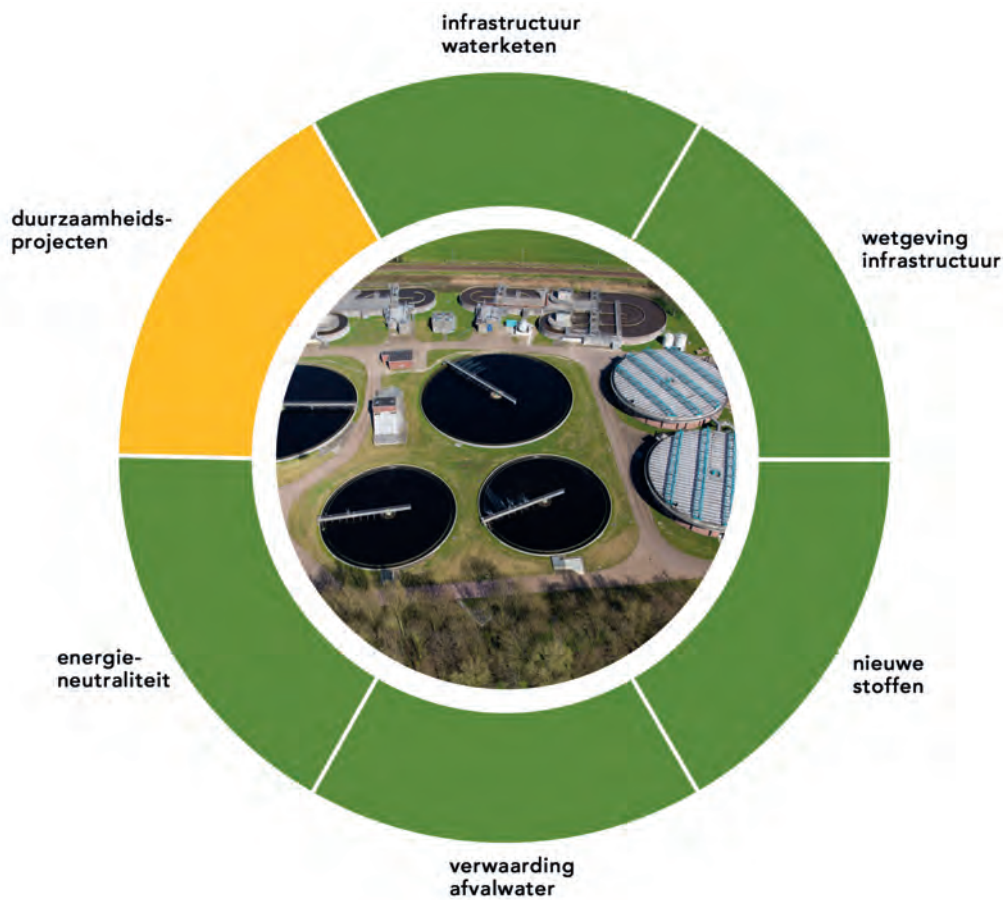
Deze betreffen overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget.

Baggerwerkzaamheden in 2018

In 2018 is € 1,7 miljoen uitgegeven aan baggerwerkzaamheden. De grootste uitgaven waren:

- Baggeren Harderwijk € 0,4 miljoen
- Jaarlijks Baggeren Eem € 0,5 miljoen
- Baggeren Eemnes € 0,1 miljoen
- Baggeren Veenendaal € 0,1 miljoen
- Overige kleinere baggerwerkzaamheden € 0,5 miljoen

3.3 Programma 3 - Waterketen

Onze zuivering technische werken zijn op orde en deze hebben nagenoeg volledig voldaan aan de gestelde lozingseisen. Met behulp van assetmanagement is een start gemaakt met de beoordeling van onze assets in samenhang met de ambities op het gebied van circulaire economie, energie-transitie en nieuwe stoffen. De plannen tot het realiseren van deze ambities zijn omgezet in (proef) onderzoeken en opgenomen in de meerjarenbegroting. We liggen op schema om onze energie-neutraliteit te bereiken. De duurzaamheidsprojecten hebben enige vertraging opgelopen.

3.3.2 Wat hebben we in 2018 gedaan?

Beheer

In 2018 hebben onze rioolwaterzuiveringsinstallaties nagenoeg volledig voldaan aan de lozingseisen. Alleen de rwzi Apeldoorn heeft de stikstofeis niet volledig behaald vanwege de koude winter begin 2018 in combinatie met het ombouwen van de Demon-installatie van discontinu naar continu.

In 2018 hebben we een studie uitgevoerd naar het hydraulisch en technologisch functioneren van de rwzi Harderwijk. De studie heeft enkele optimalisatiemogelijkheden aangetoond.

Voor de renovatie dan wel nieuwbouw van de rwzi Hattem is in 2018 een scenariostudie gestart.

Wij hebben gezorgd voor de instandhouding van onze zuiveringstechnische werken. Voorbeelden van uitgevoerde projecten zijn: vervanging en renovatie van de transportleiding Eerbeek (deels), transportleiding Doornspijk (deels), indikcentrifuges in Elburg, alle doseerinstallaties voor chemicaliën, WKK Ede, influentvijzels RWZI Apeldoorn en besturingskasten RWZI Soest.

In 2018 heeft het dagelijks bestuur het strategische assetmanagement plan vastgesteld. Hierin zijn bedrijfswaarden benoemd die relevant zijn voor toekomstige onderhoudsinspanningen en investeringen.

Waterfabriek Wilp en rwzi Terwolde

In de Voorjaarsnota is de ambitie opgenomen om van de rwzi Terwolde de meest circulaire zuivering van het waterschap te maken. In samenwerking met waterschap Drents Overijsselse Delta zoeken we naar synergiekansen, gedreven vanuit circulaire en bedrijfsmatige principes.

In 2018 zijn voorbereidingen verricht voor de Waterfabriek Wilp. Het project heeft in november bestuurlijke goedkeuring gekregen voor de verdere ontwikkeling en bouw. In 2018 is begonnen met de voorbereiding van de bouw van een pilot.

Energiefabrieken Apeldoorn en Amersfoort

In 2018 zijn de twee energiefabrieken Omzet.Amersfoort en OSRA Apeldoorn geoptimaliseerd. De installaties zijn robuuster geworden, de energieproductie is toegenomen en de slibvolumes en kosten zijn verminderd.

WOW! (Wider business Opportunities for raw materials from Waste water (sewage))

De project aanvraag voor het Interreg Noordwest Europa project WOW! is in maart 2018 goedgekeurd. Alle deelnemende partijen hebben een samenwerkingsovereenkomst ondertekend.

Kaamera

In 2018 zijn de voorbereidingen voortgezet voor het alginaat extractie project, omgedoopt tot Kaamera. Waterschap Vallei en Veluwe heeft hierbij een beroep gedaan op de andere vijf kop-opperwaterschappen (Waterschap Vechtstromen, Waterschapsbedrijf Limburg, Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Rijn en IJssel en Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden). In samenwerking met een adviesbureau en Waterschap Rijn en IJssel zijn we begonnen met het ontwerpproces.

Bedrijvenspoor Nijkerk

Het onderzoek naar kansen voor gescheiden inzameling en verwaarden van reststromen van vier foodbedrijven in Nijkerk is nagenoeg afgerond. Voor het waterschap blijkt het geen haalbare business case te zijn.

De Glind

Het waterschap heeft in samenwerking met de gemeenten Ede en Leusden en de Rudolphstichting een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de bouw van een lokale zuiveringskas in het dorp De Glind. Hierbij is ook een landelijk inpassingsplan gemaakt. Potentiële marktpartijen/aannemers hebben een samenwerkingsovereenkomst getekend. Bijzonder is dat aannemers het project in eigendom en beheer willen nemen, waarbij verrekening met het waterschap plaatsvindt op basis van de hoeveelheid gezuiverd water. De haalbaarheid hiervan wordt momenteel onderzocht.

Medicijnresten

Voor de zuivering Ede is een business case uitgewerkt voor verwijdering van microverontreinigingen. Dit heeft geleid tot een schetsontwerp voor een nageschakelde zuivering. De resultaten nemen we mee bij verdere planvorming voor de zuiveringsregio Ede.

3.3.3 Wat heeft het gekost?

Investerings 2018 (exclusief energietransitieprojecten)

BRUTO JAARSCHIJF 2018, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

NETTO JAARSCHIJF 2018, (BEDRAGEN X € 1 MILJOEN)

De gerealiseerde bruto investeringen (exclusief energietransitieprojecten) bedragen € 8,5 miljoen. Dat is 70,8% van het oorspronkelijk begrote bedrag van € 12,0 miljoen. In de onderstaande tabel wordt inzichtelijk gemaakt hoe de lagere realisatie hoofdzakelijk wordt veroorzaakt.

Grootste afwijkingen t.o.v. oorspronkelijke begroting in € miljoen	Exogene factoren	Versnellen/ temporeren	Meer-/ minder kosten	Heroverwegen/ kansen
Circulaire rwzi Terwolde				-0,5
Nieuwbouw Waterfabriek Wilp		-1,0		
Renovatie transportstelsel Regio Voorst		-0,7		
Rioolgemaal Vaassen				-0,4
Kaamera (NEO ALginaat)				-0,4
Vervanging TL Eerbeek		0,9		
Optimalisatie energie- en grondstoffen-fabriek Apeldoorn-		-0,6		
Optimalisatie energie- en grondstoffen-fabriek Amersfoort			0,5	
Diverse aanpassingen in planning overige projecten		-1,1		-0,2
Totaal	0,0	-2,6	0,5	-1,5

Circulaire rwzi Terwolde

- € 0,5

In de loop van 2017 hebben we een pas op de plaats gemaakt om de circulaire ambitie binnen de scope van dit project te brengen. We werken in dit project onder andere samen met waterschaps-bedrijf Limburg op het gebied van modulair bouwen. Hiervoor hebben we ondertussen een samenwerkingsovereenkomst opgesteld. Bouwen volgens een modulair concept draagt bij aan de doelstellingen op het gebied van circulair bouwen. Door deze heroverweging hebben we in 2018 minder geld besteed dan begroot. De voorbereidingen voor de realisatie van een modulair influentaaanvoerwerk zijn in volle gang.

Nieuwbouw waterfabriek Wilp

- € 1,0

In 2018 is begonnen met de voorbereiding van de bouw van een pilot voor de Waterfabriek op de rwzi Terwolde. In november is bestuurlijke goedkeuring voor de verdere ontwikkeling en bouw verkregen, inclusief aanvullend krediet. Volgens de geldende planning realiseren we de waterfabriek in 2021. Uitstel van de grondaankoop is de belangrijkste oorzaak waardoor in 2018 voor dit project minder geld is uitgegeven dan begroot.

Afvalwatertransportstelsel regio Voorst

- € 0,7

Dit project heeft veel raakvlakken met de projecten Waterfabriek Wilp en de circulaire rwzi Terwolde. Vergelijkbaar met deze projecten is dat de scope van het project Afvalwatertransportstelsel Regio Voorst is herzien, waardoor we later konden starten met de uitvoering en realisatie. Daarom zijn de investeringen voor dit project doorgeschoven.

Rioolgemaal Vaassen**- € 0,4**

Als gevolg van een scopewijziging waarbij onder meer de uitgangspunten voor circulaire en modulaire bouw zijn ingepast, zijn de verwachte investeringen voor dit project lager uitgevallen.

KAUMERA (NEO-Alginaat extractie installatie)**- € 0,4**

De bouw van de extractie installatie is vertraagd omdat in de pilot nieuwe inzichten en informatie zijn ontdekt rond het product en het extractie procedé. Deze punten werken we eerst verder uit voordat we de installatie ontwerpen en bouwen. Met de koploper waterschappen is afgesproken, dat de ontwikkeling van deze grondstof een gezamenlijke ambitie en verantwoordelijkheid is.

Vervanging transportleiding Eerbeek**+ € 0,9**

Oorspronkelijk was dit project niet begroot voor 2018. In verband met de slechte conditie van de transportleiding en doordat diverse leidingbreuken ontstonden is besloten deze transportleiding versneld te vervangen. Dit project is nagenoeg volledig uitgevoerd in 2018. In het voorjaar van 2019 herstellen we nog de gebruikte werkstrook zodat de grond weer voor agrarische doeleinden gebruikt kan worden.

Optimalisatie energie- en grondstoffenfabriek Apeldoorn**- € 0,6**

Omdat de energie- en grondstoffenfabriek nog niet volgens verwachting presteerde, is hiervoor een nieuw project gestart. We voeren diverse optimalisaties door zodat de installatie naar behoren presteert. De laatste optimalisatie, de bouw van de struvietopslag, schuift een jaar door. Dat houdt in dat de afrekening hiervan plaats vindt in 2019.

Optimalisatie energie- en grondstoffenfabriek Amersfoort**+ € 0,5**

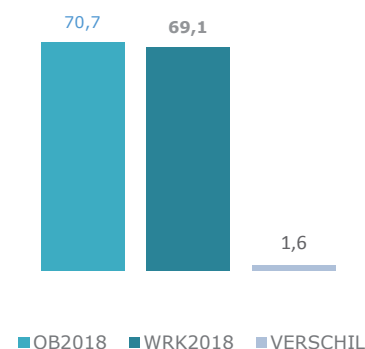
Extra optimalisatiemaatregelen, die niet begroot waren en waarvoor eind 2017 extra krediet is toegekend door het algemeen bestuur, zijn in 2018 uitgevoerd. Deze maatregelen moeten ervoor zorgen dat de installatie naar behoren functioneert. De afronding van dit optimalisatieproject loopt door in 2019.

Investeringen 2018 energietransitieprojecten

Naast de reguliere projecten is in de begroting 2018 ook voor € 10,7 aan energietransitieprojecten opgenomen, met name investeringen in zonnepanelen. De bruto investeringsraming van € 10,7 miljoen bruto is in 2018 bijgesteld naar € 10 miljoen netto. Hiervan is € 0,4 miljoen bestemd voor de 1^e tranche (panelen op 5 of 6 rwzi's) en het restant is bestemd voor toekomstige tranches: € 4,8 miljoen in 2019 en € 4,8 miljoen in 2020. In 2018 is ruim € 0,1 miljoen aan voorbereidingskosten uitgegeven.

Exploitatie 2018

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN

De netto kosten van het programma waterketen vallen € 1,6 miljoen (2,3%) lager uit dan oorspronkelijk begroot. Dit programma is onder meer beïnvloed door € 0,8 miljoen lagere bijdragen aan gemeenten voor het ontvlechten van waterstromen. Dit bedrag, dat in 2018 niet is uitgegeven, blijft beschikbaar voor de jaren 2019 en verder. Gemeenten kunnen tot en met 2021 aanvragen indienen.

De belangrijkste afwijkingen op dit programma zijn:

Lagere bijdragen ontvlechten waterstromen (Natuurlijk Ontwikkelen) €0,8 (V))

Voor de uitvoering van ontvlechtingsmaatregelen zijn we afhankelijk van gemeenten.

De uitgaven blijven achter bij de begroting. De doorlooptijd van samenwerkingsprojecten is lang.

De uitgaven voor 2018 zijn uitgekomen op € 1,2 miljoen. Het bedrag dat in 2018 niet is uitgegeven, blijft beschikbaar voor de jaren 2019 en verder.

Lagere kosten adviezen derden € 0,4 (V)

Op een aantal duurzaamheidsthema's is minder uitgegeven dan was begroot (-/- € 0,2 miljoen).

Diverse onderzoeken en thema's hebben een innovatief karakter en het uitgavenpatroon is mede hierdoor moeilijk voorspelbaar.

Ook is minder uitgegeven (-/- € 0,1 miljoen) aan advieskosten voor samenwerkingsprojecten. Zo zijn we voor verschillende projecten, zoals nieuwe sanitatie projecten, mede afhankelijk van initiatieven van derden. Daarnaast is aan de samenwerking op de Noord Veluwe opnieuw vormgegeven. Hierdoor zijn er in 2018 minder projecten in uitvoering gekomen, waaraan het waterschap heeft bijgedragen.

Lagere kapitaallasten € 0,2 (V)

Door vertraging in projecten vallen de afschrijvings- en rentelasten lager uit.

Lagere kosten chemicaliën € 0,2 (V)

De lagere kosten zijn vooral het gevolg van optimalisatiemaatregelen in Amersfoort. Daarnaast is als gevolg van het verbeterproject in Amersfoort een slibontwateringsinstallatie gehuurd. Hierdoor is er minder poly- elektrolyet ingekocht dan begroot.

De struvietreactor van de rwzi Apeldoorn werkte beter dan verwacht, waardoor de kosten van aluminiumchloride lager zijn.

Hogere slibkosten €0,4 (N)

Door schoonmaakwerkzaamheden en het uit bedrijf nemen van de gistingstanks in Amersfoort is extra slib afgevoerd naar de eindverwerker (+ € 0,3 miljoen). Daarnaast zijn tot nu toe de beoogde productiecijfers voor de slibdroger in Ede nog niet gehaald (+ € 0,1 miljoen).

Hogere elektrakosten**€0,3 (N)**

Door vertraging bij het in bedrijf nemen van de WKK (Warmte Kracht Koppeling) in Ede is minder eigen elektra opgewekt en hebben we meer elektra moeten inkopen. Daarnaast is door uitval, revisie en onderhoud aan verschillende gasmotoren minder eigen elektra opgewekt.

Hogere opbrengst verwerking extra afvalstoffen**€0,2 (V))**

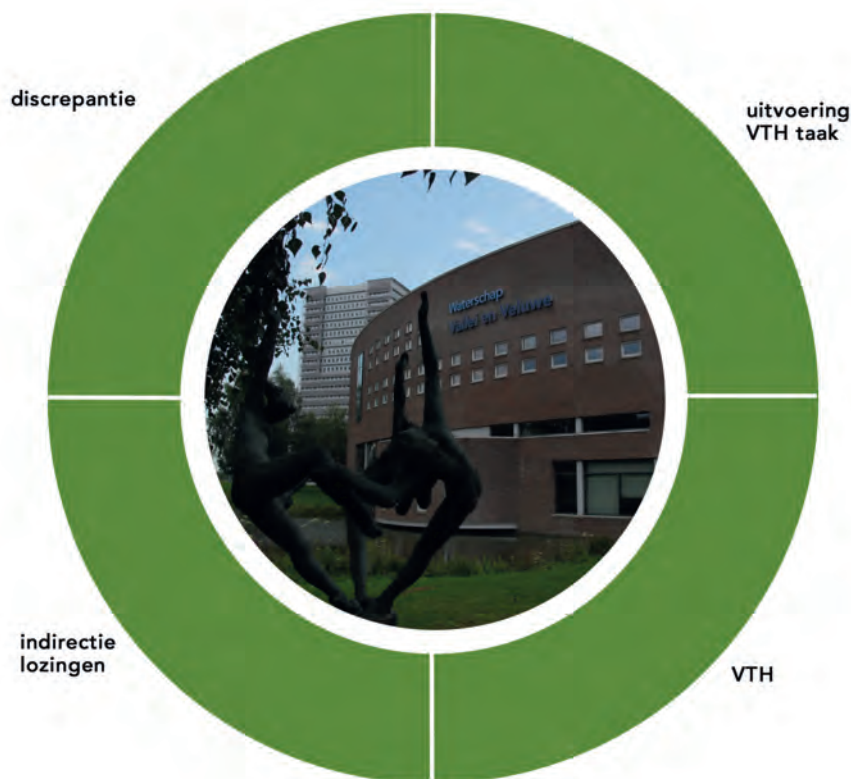
Door nieuwe klanten, betere tarieven en nieuwe contracten tegen betere condities vallen de opbrengsten hoger uit. Dit geldt zowel voor de rwzi Apeldoorn als voor de rwzi Harderwijk.

Lagere doorbelasting vanuit ondersteunende processen**€ 0,5 (V)**

Dit betreft het aandeel van dit programma in de lagere kosten van de ondersteunende processen. Zo zijn bijvoorbeeld de laboratoriumkosten lager en is hierin het aandeel van dit programma van de voordelige btw-afrekening 2017 begrepen (zie ook paragraaf 4.9 Bedrijfsvoering).

3.4 Programma 4 - Besturen en belastingen

3.4.1 Totaalbeeld voortgang hoofddoelen

3.4.2 Wat hebben we in 2018 gedaan?

Professionaliseren Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH)

Middenin de vakantieperiode van 2018 heeft de droogte een groot beroep gedaan op de wendbaarheid en professionaliteit van onze medewerkers van VTH, het team Communicatie en de calamiteitenorganisatie. We zijn trots op de geleverde prestaties in dit zeer droge jaar. Het onttrekkingsverbod is schriftelijk en telefonisch gecommuniceerd naar de vergunninghouders. Over het algemeen hebben zij met begrip gereageerd op het besluit. Daarnaast hebben de medewerkers van VTH toegezien op naleving van het onttrekkingsverbod. Slechts in enkele gevallen was handhaving van het verbod nodig.

Binnen de agrarische sector is samen met de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) en de Gelderse Omgevingsdiensten een project opgestart om het tegengaan van mestfraude aan te pakken. Ook hebben we enkele succesvolle projecten over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen afgerond.

Met de overgang van de medewerkers van de belastingorganisatie GBLT naar het waterschap is het onderwerp discrepantie structureel ingebed in het werk van VTH. De crisisbeheersing is in 2018 verder geprofessionaliseerd. Hiervan heeft het waterschap bij verschillende calamiteiten (droogte, Westdijk, Bio Energie Centrale Harderwijk) de vruchten geplukt. Door deze calamiteiten is in 2018 meer dan gemiddeld beslag gelegd op het team Communicatie.

Vrijwilligers

Gelukkig mogen we nog steeds rekenen op een grote groep vrijwilligers die zich met enthousiasme bezig houden met uiteenlopende taken (o.a. rondleidingen en beek-werkgroepen). Wij ervaren dit als een bijzonder waardevolle bijdrage die de maatschappelijke betrokkenheid van velen bij het thema water laat zien en ons helpt om nog meer in verbinding te zijn met onze omgeving. Dit hebben we bijvoorbeeld ook weer gemerkt bij het verplaatsen van vissen uit de diverse beken tijdens de droogteperiode in deze zomer.

Bestuurlijke werkwijze en verkiezingen

In 2018 is projectmatig gestart met de voorbereidingen van de verkiezingen in 2019.

3.4.3 Wat heeft het gekost?

Investeringsen 2018

BEDRAGEN X € 1 MILJOEN

De werkelijke bruto investeringen zijn € 0,1 miljoen lager uitgevallen dan oorspronkelijk was begroot. De licht lagere investering in 2018 is vooral het gevolg van de geraamde vervanging van de bureaustoelen, die net over de jaargrens is geschoven.

Exploitatie 2018

NETTO KOSTEN X € 1 MILJOEN

4. Bestuur en Belastingen

De netto kosten van het programma besturen en belastingen vallen € 0,8 miljoen (4,7%) lager uit dan oorspronkelijk begroot.

De belangrijkste verwachte afwijkingen, in miljoenen €, ten opzichte van de begroting zijn:

Lagere kosten GBLT

€0,9 (V)

Onze bijdrage over 2018 aan GBLT valt € 0,9 miljoen lager uit. Dit is voor € 0,5 miljoen het gevolg van de overkomst van heffingstechnologen van GBLT naar het waterschap. De kosten van GBLT en daarmee onze bijdrage valt hierdoor lager uit. Hiertegenover staan hogere personeelslasten voor belastingheffing.

Meer personeelslasten op dit programma

€ 0,7 (N)

De hogere personeelslasten worden onder meer veroorzaakt door de overkomst per 1 januari 2018 van heffingstechnologen van GBLT (zie hiervoor). Daarnaast zijn meer uren besteed aan calamiteitenbestrijdingen vooral in verband met de droogte.

Lagere kosten implementatie Omgevingswet

€ 0,3 (V)

De externe advieskosten voor de implementatie van de Omgevingswet zijn lager uitgevallen onder meer door eigen medewerkers in te zetten in plaats van externe inhuur.

Overige afwijkingen

€ 0,3 (V)

Dit betreft overige kleinere over- en onderschrijdingen van het budget.

Verplichte paragrafen

4.1 Ontwikkelingen in 2018

De ontwikkelingen in 2018 worden per programma toegelicht in hoofdstuk 3. Daarnaast is in 2018 gesproken over het voorstel van het bestuur van de Unie van Waterschappen voor aanpassing van het belastingstelsel. Eind 2018 werd door de Unie van Waterschappen geconstateerd dat de opvattingen tussen de waterschappen te ver uiteen lopen om tot eenduidige besluitvorming te komen.

De waterschappen zijn het er over eens dat het hebben van een eigen belastingstelsel één van de belangrijkste voorwaarden is voor duurzaam en toekomstbestendig waterbeheer. Daarom moet een aanpassing van ons belastingstelsel kunnen rekenen op een zo groot mogelijk draagvlak bij de algemeen besturen van de waterschappen. In verband met de waterschapsverkiezingen is het logisch om het gewenste draagvlak voor de wijziging van het belastingstelsel bij de nieuwe algemeen besturen te verkrijgen. Daarom is in december 2018 besloten om de verdere beraadslagingen en besluitvorming over de gewenste aanpassing van het belastingstelsel ten minste een half jaar te laten rusten.

4.2 Incidentele baten en lasten

In het resultaat over 2018 is een aantal incidentele baten en lasten verwerkt. In onderstaande tabel zijn de incidentele bedragen vermeld van minimaal € 0,15 miljoen:

INCIDENTELE BATEN EN LASTEN X € 1.000

Incidentele baten	
Voordelige BTW afrekening 2017	219
Verkoopopbrengst gronden	233
Aandeel van waterschap in positief jaarresultaat belastingorganisatie GBLT	343
Totaal incidentele baten	795

4.3 Onttrekkingen aan reserves en voorzieningen

Naast de algemene reserves en bestemmingsreserves voor tariefseglisatie heeft het waterschap een aantal overige bestemmingsreserves. Uit deze bestemmingsreserves zijn in 2018 de volgende bedragen onttrokken:

Bestemmingsreserve	Omschrijving	Onttrekking (x € 1.000)
Innovatie	Duurzaam ontwikkelen en innovatie op de werkvloer	76
Baggeren waterlopen	Werkelijke kosten baggerprojecten	1.695
Ontvlechten waterstromen	Werkelijke bijdragen aan gemeenten	1.117
Waterpotentie landelijk en stedelijk gebied	Werkelijke kosten landelijk gebied	154
Waterpotentie landelijk en stedelijk gebied	Werkelijke kosten stedelijk gebied	301
Totaal		3.343

Per ultimo 2018 heeft het waterschap voorzieningen voor pensioenverplichtingen bestuurders, wachtgeld voormalig bestuur, uitkeringen voormalig personeel en baggeren/herinrichten 6^e pand Apeldoorns Kanaal. In 2018 is totaal € 0,6 miljoen rechtstreeks aan de voorzieningen onttrokken. In paragraaf 5.1.10 wordt het verloop van de voorzieningen toegelicht.

4.4 Waterschapsbelastingen

4.4.1 Algemeen

De hoofdlijnen van de diverse belastingopbrengsten en de lastendruk zijn toegelicht in de paragrafen 3.3 en 3.6 van de beleidsbegroting 2018. Huishoudens met een inkomen gelijk of lager dan 100% van de bijstandsnorm, komen in aanmerking voor kwijtschelding van de belastingen.

In onderstaande tabel zijn de netto belastingopbrengsten samengevat weergegeven.

Netto belastingen per kostendrager per jaar x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK) -/- OB
1. Netto belastingopbrengsten watersysteembeheer	-59.131	-59.593	-462
Watersysteembeheer belastingopbrengsten	-60.139	-60.703	-564
Opbrengsten lopend boekjaar 2018	-60.139	-60.303	-164
Opbrengsten voorgaande jaren	0	-400	-400
Watersysteembeheer kwijtschelding en oninbaar	1.008	1.111	103
Kwijtschelding	755	773	18
Oninbaar	253	337	84
2. Netto belastingopbrengsten zuiveringsbeheer	-75.797	-75.889	-92
Zuiveringsbeheer belastingopbrengsten	-77.760	-78.615	-856
Opbrengsten lopend boekjaar 2018	-77.760	-77.636	124
Opbrengsten voorgaande jaren	0	-980	-980
Zuiveringsbeheer kwijtschelding en oninbaar	1.962	2.726	764
Kwijtschelding	1.548	1.530	-18
Oninbaar	414	1.196	782
3. Totaal netto belastingopbrengsten	-134.928	-135.482	-554

In de paragrafen hierna wordt meer in detail ingezoomd op de bruto belastingopbrengsten en kwijtschelding en oninbaar.

4.4.2 Bruto belastingopbrengsten

Belastingen per kostendrager per jaar x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK) -/- OB
1. Watersysteembeheer	-60.139	-60.703	-564
Voorgaande belastingjaren	-	-400	-400
851 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	-	-120	-120
852 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	-	-73	-73
853 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	-	-34	-34
854 Opbrengst watersysteemheffing natuur	-	-6	-6
855 Opbrengst verontreinigingsheffing	-	-166	-166
Lopend belastingjaar 2018	-60.139	-60.303	-164
851 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	-30.877	-31.496	-619
852 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	-23.982	-23.845	137
853 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	-4.856	-4.566	290
854 Opbrengst watersysteemheffing natuur	-240	-201	39
855 Opbrengst verontreinigingsheffing	-185	-195	-10
2. Zuiveringsbeheer	-77.760	-78.615	-856
Voorgaande belastingjaren	-	-980	-980
856 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	-	-729	-729
857 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	-	-250	-250
Lopend belastingjaar 2018	-77.760	-77.636	124
856 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	-21.998	-22.046	-48
857 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	-55.761	-55.590	172
Belastingopbrengsten	-137.898	-139.318	-1.420

Watersysteembeheer

De belastingopbrengst voor watersysteembeheer is € 0,6 miljoen hoger dan begroot.

De belangrijkste verschillen zijn:

- De belastingopbrengst van voorgaande belastingjaren is € 0,4 hoger. De oorzaak hiervan is:
 - belastingcategorie gebouwd is € 0,1 hoger, doordat GBLT extra werkzaamheden op de volledigheid heeft doorgevoerd;
 - belastingcategorie ingezetenen is € 0,1 hoger, doordat bij woonruimten die eerder aangemerkt waren als leegstaande woonruimten, alsnog een aanslag kon worden opgelegd;
 - belastingcategorie verontreinigingsheffing is € 0,2 miljoen hoger doordat nog nagekomen gereed meldingen van bronningen zijn verwerkt tot een aanslag.
- De belastingopbrengsten van het lopende belastingjaar (2018) is € 0,2 miljoen hoger.

Toelichting hierbij is:

- belastingcategorie gebouwd is € 0,6 miljoen hoger doordat de woz-waarden hoger zijn uitgevallen dan begroot;
- belastingcategorie ingezetenen is € 0,1 miljoen lager doordat er minder woonruimten zijn aangeslagen dan begroot
- belastingcategorie ongebouwd is € 0,3 miljoen lager doordat het aantal aangeslagen hectares lager is dan begroot. Samen met GBLT is onderzoek gedaan naar het lager aantal opgelegde hectares ongebouwd en natuur. Op hoofdlijnen is geconcludeerd dat de aanslagoplegging juist plaatsvindt. De lagere hectares zijn onder andere het gevolg van defensieterreinen die door ons als natuur waren begroot en door GBLT als gebouwd (terecht) zijn aangeslagen. Verder is de conclusie getrokken dat veel agrarische objecten de laatste jaren zijn omgezet van ongebouwde naar gebouwde objecten in verband met bedrijfsbeëindigingen. Met ingang van begroting 2019 zijn de gecorrigeerde (juiste) hectares opgenomen.

Zuiveringsbeheer

De belastingopbrengst voor zuiveringsbeheer is € 0,9 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- een hogere belastingopbrengst (€ 0,7 miljoen) over voorgaande belastingjaren waarbij met name voor meetbedrijven definitieve aanslagen zijn opgelegd die uiteindelijk hoger zijn uitgekomen dan verwacht bij de prognose van de jaarcijfers 2017;
- hogere belastingopbrengst huishoudens m.b.t. voorgaande belastingjaren (€ 0,4 miljoen) doordat bij woonruimten die eerder waren aangemerkt als leegstaande woonruimten, alsnog een aanslag opgelegd konden worden;
- de belastingopbrengst van het huidige belastingjaar (2018) ligt redelijk in lijn met de originele begroting. De opbrengst valt € 0,1 miljoen lager uit (0,16% van de begrote opbrengst).

4.4.3 Kwijtschelding en oninbaar

Belastingen per kostendrager per jaar x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk 12 (WRK)	Saldo (WRK) -/- (OB)
1. Watersysteembeheer	1.008	1.111	103
Kwijtschelding watersysteemheffing	755	773	18
Oninbaar watersysteemheffing	253	337	84
2. Zuiveringsbeheer	1.962	2.726	764
Kwijtschelding zuiveringsheffing	1.548	1.530	-18
Oninbaar zuiveringsheffing	414	1.196	782
Kwijtschelding en oninbaar	2.970	3.836	866

De kosten van kwijtschelden belastingen zijn gelijk aan de begrote kosten. We constateren daarbij de trend, dat de toegekende kwijtschelding de laatste jaren nagenoeg gelijk is gebleven.

De totaal geboekte kosten voor kwijtschelding en oninbaarheid vallen € 0,9 miljoen hoger uit dan begroot. Dit komt met name door:

- De definitieve aanslagen inclusief boetes die zijn opgelegd voor geconstateerde illegale lozingen. De vordering ad € 0,5 miljoen is volledig als oninbaar in de voorziening opgenomen;
- Hogere raming (0,58%) van GBLT dan oorspronkelijk begroot (0,50%) van het risico op oninbaarheid op basis van trends. Hierdoor is de voorziening dubieuze debiteuren met € 0,4 miljoen verhoogd.

4.4.4 Bestemmingsreserve tariefsegalisatie

De bestemmingsreserve tariefsegalisatie wordt aangewend voor egalisatie van toekomstige belastingtariefstijgingen. De tariefsegalisatiereserves worden in de planperiode afgebouwd waarbij we streven naar evenwicht tussen kosten en opbrengsten aan het einde van de planperiode. In paragraaf 5.1.9 wordt het verloop van de reserves uitgebreid toegelicht. De stand van de bestemmingsreserve tariefsegalisatie na resultaatbestemming is:

Bestemmingsreserve x € 1.000	Werkelijke stand 31-12-2018
Watersysteembeheer	4.224
Zuiveringsbeheer	10.069
Totaal	14.293

4.5 Weerstandsvermogen

4.5.1 Algemeen

Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van het waterschap is. Een goed weerstandsvermogen voorkomt dat elke financiële tegenvaller direct leidt tot hogere lasten. Voor het beoordelen van het weerstandsvermogen is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en in de aanwezige weerstandscapaciteit.

4.5.2 Risico analyse

De risico's zijn geïnventariseerd en financieel vertaald volgens de methode Fine en Kinney. Beoordeeld is in hoeverre deze risico's zijn afgedekt door procedures, verzekeringen of voorzieningen. Van de niet afgedekte risico's is een inschatting gemaakt van de kans dat het risico zich voordoet en van de financiële schade als het risico zich voordoet (het effect). Deze inschatting resulteert in een gewaardeerd risico in euro's. De totale gewaardeerde risico's bedragen (x € 1.000):

Risico	Totaal	Watersysteem beheer	Zuiveringsbeheer
Economische en marktrisico's	250	125	125
Maatschappelijke risico's	1.025	888	138
Bedrijfs- en ondernemingsrisico's	1.265	135	1.130
Totaal	2.540	1.148	1.393

Waarvan de belangrijkste risico's zijn:

Risico	Categorie	Gewaardeerd risico (x € 1.000)
Economische en marktrisico's	Loon- prijs- renteontwikkeling	250
Maatschappelijke risico's	Bodemverontreiniging	250
	Brand (voor zover niet verzekerd)	125
	Extreme weersomstandigheden (zware regenval, droogte)	125
	Overstromingen (dijkdoorbraak)	250
	Natuurbranden	250
	Overig	25
Bedrijfs- en ondernemingsrisico's	Bedrijfsonderbreking transportstelsel (breuk in pijpleiding)	250
	Calamiteiten tijdens werken aan gashoudende installaties	250
	"Belang en risico's van grote/innovatieve projecten"	250
	Overig	515
Totaal		2.540

4.5.3 Weerstandscapaciteit

De risico's die niet afgedekt worden door procedures, verzekeringen of voorzieningen (totaal € 2,54 miljoen) worden gedekt uit het eigen vermogen. Dit is de benodigde weerstandscapaciteit. De waarde van het eigen vermogen bepaalt de beschikbare weerstandscapaciteit. Het algemeen bestuur besloot om alleen de algemene reserves tot de beschikbare weerstandscapaciteit te rekenen.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt vervolgens afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van deze berekening vormt het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen bedraagt conform bestuursbesluit minimaal 2 (= uitstekend). Per 31 december 2018 bedraagt het weerstandsvermogen (na resultaatbestemming):

	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer
Beschikbare weerstandscapaciteit	3.625	6.984
Benodigde weerstandscapaciteit	1.148	1.393
Ratio weerstandsvermogen	3,2	5,0

4.6 Financiering

4.6.1 Ontwikkelingen

Gedurende 2018 heeft de Europese economie een goede basis gevormd voor aanhoudende economische groei die gepaard ging met een lage inflatie. De financiële markten waren opvallend kalm en er is nog geen sprake van (structureel) stijgende rente. De rente voor een langlopende lening van 20 jaar bedraagt per ultimo 2018 1,37% (begroot 1,5%). De rente (rood staan) op de rekening-courant bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) bedraagt per ultimo 2018 0%.

4.6.2 Liquiditeit

In 2018 is de vermogensbehoefte gefinancierd door benutting van de kasgeldlimiet (rood staan op de rekening courant) en tijdelijk met kasgeldleningen. De rente op deze kasgeldleningen was negatief, dat tot een renteopbrengst van € 0,02 miljoen heeft geleid. Gedurende het 1^e kwartaal zijn overtollige middelen enkele dagen in de schatkist aangehouden. Voor een uitgebreide specificatie van het schatkistbankieren zie paragraaf 5.1.8.

De daadwerkelijke financieringsbehoefte is in 2018 lager uitgevallen dan begroot. Het positievere exploitatiesaldo en lagere investeringen dan begroot hebben met name het verschil tussen de begrote en werkelijke financieringsbehoefte veroorzaakt. Hierdoor zijn in 2018 géén langlopende leningen afgesloten.

4.6.3 Renterisiconorm

De renterisico's op de vaste schuld (toekomstige rentelasten zijn hoger dan begroot of hoger dan een niveau dat het bestuur wenselijk acht) worden volgens de wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) ingekaderd door de renterisiconorm. De renterisiconorm bedraagt 30% van het jaarlijkse begrotingskostentotaal. Het waterschap overschreed de norm in 2018 niet.

x € 1.000	2018	2017
Renterisiconorm	43.995	41.815
Reguliere aflossingen (= renterisico)	25.774	24.682
Ruimte onder renterisiconorm	18.221	17.133

4.6.4 Kasgeldlimiet

Volgens de wet FIDO mag maximaal 23% van de begroting met kortlopende geldleningen of via krediet in rekening-courant worden gefinancierd. De kasgeldlimiet beperkt het renterisico op de korte financiering. De gemiddelde netto vlottende schuld per kwartaal mag de kasgeldlimiet niet overschrijden.

x € 1.000	Kwartaal 1 2018	Kwartaal 2 2018	Kwartaal 3 2018	Kwartaal 4 2018
Kasgeldlimiet	33.730	33.730	33.730	33.730
Gemiddelde vlottende schuld	20.309	28.839	16.692	14.294
Ruimte (+) /overschrijding (-) kasgeldlimiet	13.421	4.891	17.038	19.436

De kasgeldlimiet is in geen enkel kwartaal overschreden.

4.7 Schuldpositie

Per 31 december 2018 bedraagt de schuldpositie € 262 miljoen (2017: 274 miljoen). De schuldpositie daalt ten opzichte van 2017. Dat is grotendeels te verklaren door het feit dat de netto investeringen in 2018 lager zijn dan de afschrijvingen. Het verloop van het EMU-saldo geeft inzicht in de mutatie van de schuldpositie (zie paragraaf 4.11).

Bij de vaststelling van de begroting 2018 is een maximale waarde van de schuldpositie, gerelateerd aan de belastingopbrengst, vastgesteld van 200% per eind 2022. In 2018 bedraagt de schuldpositie ten opzichte van de belastingopbrengsten 193% (2017: 208%). De begroting 2018 ging uit van een schuldpositie per 31 december 2018 van € 284 miljoen (202%).

4.8 Verbonden partijen

Waterschap Vallei en Veluwe heeft bestuurlijke en financiële belangen in partijen. Deze verbonden partijen voeren beleid uit voor het waterschap. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur van een participatie of het hebben van stemrecht. Van financieel belang is sprake wanneer het waterschap middelen ter beschikking heeft gesteld en die kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Aqualysis (bijdrage 2018: € 1,2 miljoen, 2017: € 1,2 miljoen)

Dit laboratorium analyseert alle genomen monsters voor het meten van de waterkwaliteit. Aqualysis verricht voornamelijk werkzaamheden voor zes waterschappen onder een gemeenschappelijke regeling. Deze zes waterschappen zijn tevens voor een gelijk deel eigenaar.

Bio Energie Centrale Harderwijk B.V.

De Bio Energie Centrale Harderwijk B.V. gebruikt bestaande warmtestromen van de rwzi Harderwijk voor de vergisting van mest(overschot), eigen maaisel en externe stromen. Met die vergisting produceert en verkoopt de vennootschap digestaat (bodemverbeteraar) en 8 miljoen m³ groen gas per jaar. Hiermee levert de energiecentrale een energiebijdrage van 30% aan onze energieneutraliteit.

Het waterschap is voor 50% aandeelhouder in de Bio Energie Centrale Harderwijk BV. Het waterschap beschikt over 10 aandelen met een totale nominale waarde van € 0,01 miljoen. Tevens hebben beide aandeelhouders een achtergestelde lening verstrekt van elk € 3,2 miljoen. Voor eventuele aanvullende investeringen tijdens de exploitatieperiode van de BV verstrekken beide aandeelhouders een extra achtergestelde lening tot een maximum van € 1,3 miljoen (ter beoordeling van de directie van de BV). Zie ook paragraaf 5.1.5.

In oktober 2018 is de bouw van de installatie nagenoeg afgerond op een aantal restpunten na. De installatie is opgestart door het enten van één van de vergisters en op 14 november is het eerste opgewekte gas op het aardgasnet van Liander gezet. In december 2018 ontstond een lek in de na-vergister doordat een afsluiting door onbekende oorzaak losraakte. Dit leverde niet alleen veel schoonmaakwerk op, maar vertraagde ook de opstart van de Bio Energie Centrale met ongeveer twee maanden. De financiële afwikkelingen van deze calamiteit lopen nog. De nieuwe planning is dat de aannemer de installatie medio april 2019 oplevert.

Per 31 december 2018 heeft Bio Energie Centrale Harderwijk BV € 14,1 miljoen geïnvesteerd in de bouw van de installatie. De financiering vond plaats met langlopende leningen van totaal € 15 miljoen: van de aandeelhouders (€ 6,4 miljoen) en de Rabobank (€ 8,6 miljoen). Het eigen vermogen is per ultimo 2018 -/- € 0,3 miljoen, wat wordt veroorzaakt door de negatieve resultaten in 2017 en 2018. De jaarrekening 2018 laat een verlies zien van € 0,3 miljoen. Dit is in lijn met de verwachting in de businesscase: in de aanloopjaren tot en met 2019 worden kosten gemaakt voordat de gasproductie (en dus omzet en SDE-subsidie) volledig op peil is. Behalve een vertraging in de oplevering van de installatie is geen sprake van afwijkingen ten opzichte van het oorspronkelijke businessplan. De meerjaren prognose laat vanaf 2020 een positief resultaat zien.

GBLT (bijdrage 2018: € 3,6 miljoen, 2017: € 4,0 miljoen)

Het waterschap is deelnemer in de gemeenschappelijke regeling met het gemeenschappelijk belastingkantoor GBLT voor het heffen en invorderen van waterschapsbelastingen. Bestuurders van de deelnemende waterschappen en gemeenten vormen het bestuur van GBLT.

Gebiedscoöperatie O-gen (bijdrage 2018 € 0,02 miljoen, 2017: € 0,02 miljoen)

De coöperatieve structuur voert de gezamenlijke doelen uit voor een vitaal landelijk gebied van de Gelderse Vallei, Utrechtse Heuvelrug, Eemland en Kromme Rijnstreek.

Muskusrattenbestrijding (bijdrage 2018 € 1,3 miljoen, 2017: € 1,3 miljoen)

Waterschap Rivierenland voert het muskusrattenbeheer uit voor de waterschappen Rijn en IJssel, Vallei en Veluwe, Hollandse Delta en Rivierenland. De bestuurlijke samenwerkingsvorm is gebaseerd op een overeenkomst van kosten voor gemene rekening.

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

De NWB financiert overheden, instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Alle aandelen van de NWB zijn in handen van overheden. Waterschap Vallei en Veluwe beschikt over 631 aandelen A en 88 aandelen B met een nominale waarde van € 0,1 miljoen.

STOWA (bijdrage 2018 € 0,5 miljoen, 2017: € 0,5 miljoen)

In de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) nemen alle regionale waterbeheerders in Nederland deel (waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat). De STOWA doet onderzoek op het gebied van afvalwatersystemen, waterketen, watersystemen en waterwerken. De leden van het bestuur van de STOWA worden benoemd uit de in de stichting deelnemende organisaties.

Vereniging Unie van Waterschappen (bijdrage 2018 € 0,4 miljoen, 2017: € 0,4 miljoen)

De Unie behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen voor een goede waterstaatsverzorging binnen het waterschapsbestel. De Unie treedt op namens de waterschappen als vertegenwoordiger naar het Parlement, de Rijksoverheid en organisaties als het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. In de ledenvergadering hebben de voorzitters van de waterschappen zitting.

Waterschapshuis (bijdrage 2018 € 0,9 miljoen, 2017: € 0,9 miljoen)

Het waterschap is deelnemer in de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis. Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van ICT. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de 'natte' sector.

Overige samenwerkingsverbanden

Daarnaast heeft het waterschap diverse samenwerkingsverbanden op het gebied van bijvoorbeeld waterketen en ICT en strategische allianties met kennisinstellingen. Omdat hiervoor geen aparte entiteiten zijn opgericht, vallen deze niet onder de verbonden partijen.

4.9 Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering omvat vele disciplines en aandachtspunten. Enkele noemenswaardige onderwerpen zijn:

Kantoor en werk

In 2018 is de visie vernieuwd op het Nieuwe Werken. Deze visie was het kader voor het ontwerp van de nieuwe Veluwe zaal, een breed inzetbare multifunctionele vergader- en ontmoetingsplek. In 2019 leggen we een kredietvoorstel voor aan het bestuur.

Opbouw werknemersbestand

In 2018 is gericht geïnvesteerd in de diversiteit van mannen en vrouwen en de verhouding tussen jong en oud in onze organisatie. De beweging die in 2017 in gang gezet is, werkt door in 2018. Zo is de gemiddelde leeftijd in 2018 slechts met 0,3 jaar gestegen (van 46,5 in 2017 naar 46,8) terwijl alle medewerkers wel een jaar ouder geworden zijn en er in 2018 minder instroom van nieuwe medewerkers was. De gemiddelde leeftijd over 2018 is overigens gelijk aan de gemiddelde leeftijd van 2016 - 46,8 jaar. Al met al verjongt de organisatie. Uit de laatste benchmark op het gebied van bedrijfsvoering (vensters voor bedrijfsvoering) over het jaar 2017 blijkt dat ons waterschap met een percentage van 25% werknemers van 55 jaar en ouder ruim onder het gemiddelde (31%) van alle waterschappen scoort. Bij slechts twee waterschappen is dit percentage lager dan bij ons waterschap.

Kiwa certificering

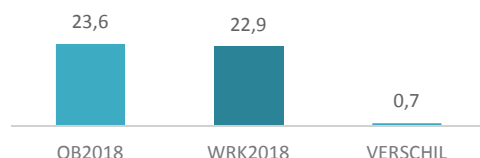
Onze organisatie is op een aantal onderdelen Kiwa gecertificeerd. Wij werken hiermee aantoonbaar aan de kwaliteit en veiligheid van ons werk. Daarbij helpen interne en externe audits ons werk continue te verbeteren.

Arbeidsparticipatie

In het kader van arbeidsparticipatie werkten ook in 2018 een aantal collega's vanuit het doelgroepenregister bij ons waterschap. Zij verrichten onder andere taken in de groenvoorziening. Daarnaast kijken wij bij de aanbesteding van schoonmaak en catering eveneens naar mogelijkheden voor mensen met een arbeidsbeperking. Waterschap Vallei en Veluwe heeft binnen de sector een koppositie als het gaat om inzet van mensen uit het doelgroepenregister.

Wat heeft het gekost?

NETTO KOSTEN X €1 MILJOEN

De kosten van de ondersteunende bedrijfsvoeringsproducten vallen € 0,7 lager (3,0%) uit dan was geraamd. De kosten van de bedrijfsvoering worden doorbelast naar de vier programma's.

De grootste verschillen met de begroting zijn:

BTW **€ 0,2 (V)**

Dit betreft de voordelige BTW afrekening over 2017.

Lagere kosten opschonen oud archief **€ 0,3 (V)**

De begrote kosten van het opschonen van het oud archief zijn als gevolg van een andere prioritering doorgeschoven.

Lagere laboratoriumkosten Aqualysis **€ 0,2 (V)**

De bijdrage aan het laboratorium Aqualysis voor chemisch onderzoek is lager uitgevallen.

4.10 Rechtmatigheid

De processen personele lasten, treasury, (im)materiële vaste activa en (ontvangen) subsidies voldoen aan in- en externe regelgeving en zijn daarmee rechtmatig. Tijdens de audits zijn geen bijzonderheden geconstateerd.

Bij de audit van het proces inkoop is geconstateerd dat bij inhuur derden een casus niet rechtmatig is aanbesteed. Deze dienst overschrijdt het drempelbedrag voor Europese aanbesteding en is daarom niet rechtmatig (voor een bedrag van € 271.000).

Tijdens de audits wordt ook het begrotingscriterium getoetst:

- toereikendheid van de geautoriseerde begroting (netto kosten en kredieten) en juiste besluitvorming bij kostenoverschrijdingen;
- juiste toewijzing van kosten en opbrengsten aan programma en product;
- juiste toerekening aan boekjaar.

De netto kosten van programma Veiligheid zijn € 0,1 miljoen hoger dan begroot (zie paragraaf 3.1). Deze overschrijding is echter minder dan 10% en ligt binnen het mandaat van het college van Dijkgraaf en Heemraden. In 2018 zijn geen overschrijdingen van het begrotingscriterium geconstateerd.

4.11 EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid (inclusief decentrale overheden). De landen die meedoen aan de Economische en Monetaire Unie (EMU), hebben afspraken gemaakt over het op orde houden van de overheidsfinanciën. Eén van deze afspraken heeft betrekking op het begrotingstekort van landen, oftewel het EMU-tekort dat maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen.

De Unie van Waterschappen, IPO en VNG hebben op 23 mei 2018 met het kabinet afspraken gemaakt over de ruimte in het Nederlandse EMU-tekort voor de decentrale overheden in de periode 2019 tot en met 2022. Deze ruimte bedraagt 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP), terwijl deze ruimte over 2017 en 2018 nog 0,3% BBP bedroeg. Inmiddels is deze ruimte ook onderverdeeld 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen. Ons deel ligt daarbij rond de -/- € 21 miljoen per jaar.

x € 1.000		Werkelijk 2018	Begroting 2018	Werkelijk 2017
Exploitatiesaldo		132	-4.600	1.942
EMU-exploitatiesaldo		132	-4.600	1.942

Bruto-investeringsuitgaven	-	22.095	40.800	22.359
Subsidies	+	7.360	25.200	14.543
Mutatie voorraad werk voor derden	+			2.594
Desinvestering materiële en immateriële vaste activa	+	2.149		44
Afschrijvingen	+	25.752	26.000	25.560
Invloed investeringen		13.166	10.400	20.382

Toevoegingen aan voorzieningen ten laste van exploitatie	+	308	1.300	513
Onttrekkingen aan voorzieningen ten gunste van exploitatie	-			
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-	569	500	512
Externe vermeerderingen van voorzieningen	+			
Invloed voorzieningen		-261	800	1

Boekwinst	-			
Boekverlies	+			
Deelnemingen en aandelen		0	0	0

EMU SALDO		13.037	6.600	22.325
------------------	--	---------------	--------------	---------------

* excl. werken voor derden (KRW maatregelen IJssel en Ruimte voor de Rivier)

4.12 Klachten

Volgens de Algemene wet bestuursrecht gaan klachten over de vraag of de organisatie, het bestuur of een ambtenaar zich behoorlijk heeft gedragen ten opzichte van een burger of bedrijf. Het waterschap is verplicht deze (schriftelijke) klachten te registreren en hierover jaarlijks te publiceren. Klachtenbehandeling draagt bij aan het herstel van de relatie tussen burgers en waterschap en aan het leren van klachten.

Waterschap Vallei en Veluwe heeft in 2018 negen klachten ontvangen. Alle klachten zijn behandeld en opgelost in 2018. Acht klachten zijn opgelost zonder hoorzitting door tussenkomst van de klachtenbehandelaar of de klachtencoördinator. Voor één klacht heeft een hoorzitting plaatsgevonden. In 2018 zijn er geen (vervolg) klachten over Waterschap Vallei en Veluwe behandeld door de Nationale Ombudsman.

Buiten de reeds genoemde klachten heeft het waterschap vier klachten doorgezonden naar de juiste organisatie, alle naar GBLT.

Jaarrekening

5.1 Balans en toelichting

5.1.1 Balans per 31 december voor resultaatbestemming

BEDRAGEN (X € 1.000)

Activa	2018	2017	Passiva	2018	2017
Vaste activa			Vaste passiva		
Immateriële vaste activa	11.363	12.150	Algemene reserves	9.814	7.899
Materiële vaste activa	285.193	297.572	Bestemmingsreserve tariefseglisatie	11.264	14.693
Financiële vaste activa	4.794	4.480	Overige bestemmingsreserves	2.757	2.646
	301.350	314.202	Nog te bestemmen resultaat	4.757	3.222
			Eigen vermogen	28.592	28.460
Vlottende activa					
Kortlopende vorderingen	10.891	10.141	Voorzieningen	6.553	6.814
Overlopende activa	23.210	20.039			
Liquide middelen	12	4.584	Vaste schulden looptijd > 1 jaar	252.323	278.097
	34.113	34.764			
			Vlottende passiva		
			Netto vlottende schulden looptijd < 1 jaar	27.306	15.295
			Overlopende passiva	20.689	20.300
				47.995	35.595
Totaal	335.463	348.966	Totaal	335.463	348.966

5.1.2 Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (RBVW) en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Activa, passiva en de bepaling van het resultaat worden gewaardeerd op basis van historische kosten. De activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarden, tenzij in deze toelichting anders is vermeld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Vaste activa

Immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met ontvangen subsidie. Het waterschap berekent de afschrijvingen op basis van een vast percentage van de kosten (lineaire afschrijving), waarbij rekening wordt gehouden met eventuele duurzame waardeverminderingen. Afschrijving vindt plaats vanaf de maand volgend op het moment van ingebruikname.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen:

Immateriële vaste activa		
Bijdragen aan activa in eigendom derden		5 jaar
Solidariteitsbijdrage HWBP (t/m 2012)		35 jaar
Overige immateriële vaste activa	sanering waterbodems	30 jaar
	overig	5 jaar
Materiële vaste activa		
Gronden en terreinen	gronden	0 jaar
	inrichting terreinen	30 jaar
Vervoermiddelen		7 jaar
Machines, apparaten en installaties		7 jaar
Bedrijfsgebouwen en woonruimten	gebouwen	40 jaar
	technische installaties	15 jaar
	veiligheidsvoorzieningen, telefoon, meubilair	10 jaar
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken		
Waterkeringen	aanleg, verbetering	35 jaar
Watergangen en eenvoudige waterkwantiteitskunstwerken	waterlopen, kunstwerken	25 jaar
	beschoeiing	15 jaar
	depot berging saneringsspecie	15 jaar
Waterkwantiteitsgemalen en -kunstwerken	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Zuiveringstechnische werken		
Transportleidingen		30 jaar
Gemalen	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Zuiveringsinstallaties	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Slibverwerkingsinstallaties	bouwkundig	30 jaar
	elektro/mechanisch	15 jaar
	procesautomatisering	10 jaar
Overige materiële vaste activa	peilbesluiten, waterakkoorden	8 jaar
	hardware	4 jaar

De financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, waarbij rekening wordt gehouden met eventuele waardeverminderingen. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen.

Vlottende activa

De kortlopende vorderingen en overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht, die statisch wordt bepaald o.b.v. geschatte inningskansen.

Vaste passiva

De voorzieningen zijn opgenomen tegen nominale waarde van de betreffende verplichting. Uitzondering hierop vormt de pensioenvoorziening, die tegen actuariële waarde is gewaardeerd.

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

5.1.3 Immateriële vaste activa

(x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-18	(Des-) investering	Bijdragen van derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-18
Software	912			365	547
Waterbodemsanering	1.814			89	1.725
Geactiveerde bijdragen Rijk (HWBP)	8.829			302	8.527
Overige immateriële vaste activa	595			31	564
Totaal	12.150	0	0	787	11.363

5.1.4 Materiële vaste activa

(x € 1.000)	Boekwaarde 01-01-18	(Des-) investering	Bijdragen van derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-18
Gronden en terreinen	8.433	292		0	8.725
Vervoermiddelen	2.074	425		531	1.968
Machines, apparaten, werktuigen	602	139		170	571
Bedrijfsgebouwen	12.937	-817		536	11.584
Waterkeringen	12.165	-5		770	11.390
Watergangen en gemalen	50.043	3.722		4.141	49.624
Gemalen waterkwaliteit	19.238	255		1.853	17.640
Zuiveringsinstallaties	165.189	775		14.850	151.114
Slibverwerkingsinstallaties	18.280	-2		1.913	16.365
Overige materiële vaste activa	602	0		201	401
Onderhanden werk	8.009	15.162	7.360		15.811
Totaal	297.572	19.946	7.360	24.965	285.193

Het overzicht in de bijlage (bladzijde 65) betreft alle werken die per 1 januari 2018 onderhanden waren en die lopende het jaar zijn gestart.

De desinvestering bij bedrijfsgebouwen wordt veroorzaakt door de verkoop van het kantoorpand in Leusden.

5.1.5 Financiële vaste activa

(x € 1.000)	Stand 01-01-18	Nieuw	Aflossing	Stand 31-12-18
Aandelen NWB	100			100
Aandelen Bio Energie Centrale Harderwijk	10			10
Kapitaalverstrekingen aan bedrijven	110	0	0	110
Hypotheken	1.993		528	1.465
Autoleningen	56		27	29
Leningen aan ambtenaren	2.049	0	555	1.494
Bio Energie Centrale Harderwijk	2.321	869	0	3.190
Leningen aan bedrijven	2.321	869	0	3.190
Totaal	4.480	869	555	4.794

Het waterschap bezit 631 aandelen A en 88 aandelen B van de NV Nederlandse Waterschapsbank. Sinds 2012 keert de NWB geen dividend uit om te kunnen voldoen aan de regels van het Bazels Comité (Bazel III). De kapitaalverstrekking aan de Bio Energie Centrale Harderwijk BV bestaat uit 10 aandelen A. Aan Bio Energie Centrale Harderwijk BV is eveneens een achtergestelde lening verstrekt tot een maximum van € 3,2 miljoen. De looptijd van deze lening is 13 jaar na ingang van de SDE subsidie.

Het waterschap verstrekt geen nieuwe hypotheek. De resterende looptijd van de huidige hypotheek is uiterlijk tot en met 2035.

5.1.6 Kortlopende vorderingen

(x € 1.000)	2018	2017
Belastingdebiteuren	11.876	11.911
Voorziening dubieuze debiteuren	-4.377	-3.548
Vorderingen op belastingdebiteuren	7.499	8.363
Vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen	2.102	1.000
Overige vorderingen	1.290	778
Totaal	10.891	10.141

GBLT voert de belastingheffing en –invordering uit voor het waterschap. De vorderingen op belastingdebiteuren en de dubieuze vorderingen zijn opgenomen in de jaarrekening volgens opgave van GBLT. Het saldo van de vorderingen belastingdebiteuren per 31 december 2018 bedraagt 8,4% van de totaal opgelegde belastingaanslagen in 2018 (2017: 8,8%).

Op basis van de afgelopen jaren ziet GBLT een groter risico op oninbaarheid van de belastingvorderingen. Hierdoor is de voorziening voor dubieuze debiteuren naar boven bijgesteld. Daarnaast is de voorziening verhoogd met circa € 0,5 miljoen voor in 2018 opgelegde aanslagen over 2015 en 2016 naar aanleiding van discrepantieonderzoek.

5.1.7 Overlopende activa

(x € 1.000)	2018	2017
Nog te ontvangen voorschotten	15.904	12.511
Vooruitbetaalde bedragen	4.957	5.035
Nog op te leggen aanslagen en kwijtscheldingen	491	1.832
Nog te ontvangen verbonden partijen	760	396
Belastingen (BTW aangifte 4 ^e kwartaal)	742	0
Overige overlopende posten	356	265
Totaal	23.210	20.039

De nog te ontvangen voorschotten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Stand 01-01-18	Ontvangen	Niet subsidiabel	Uitgaven	Stand 31-12-18
Subsidie dijkverbetering VZR	12.294		88	2.194	14.400
Subsidie dijkverbetering TGG	0			858	858
Nog te ontvangen voorschotten Rijk	12.294	0	88	3.052	15.258
Verdrogingsbestrijding Utrecht-Oost	129	129			0
Vispassage Barneveldsebeek	0		8	16	8
SOK provincie Gelderland 2015-2021	88	0		550	638
Nog te ontvangen voorschotten Provincie	217	129	8	566	646
Totaal	12.511	129	96	3.618	15.904

Eind december 2018 is de aflossing van twee langlopende leningen geïncasseerd met een valuta-datum in 2019 (totaal € 2,7 miljoen). Deze bedragen zijn verantwoord bij de vooruitbetaalde bedragen. Daarnaast is onder de vooruitbetaalde bedragen de bijdrage 2019 (totaal € 1,3 miljoen) voor Aqualysis, een verbonden partij, opgenomen.

GBLT verwacht dat in 2019 de volgende aanslagen worden opgelegd en kwijtscheldingen worden verwerkt die betrekking hebben op 2018 en voorgaande jaren (x € 1.000):

- Zuiveringsheffing € 268
- Watersysteemheffing € 432
- Kwijtschelding -/- € 209

De vordering op verbonden partijen bestaat uit de afrekeningen van de resultaten 2018. De rente op de verstrekte lening aan Bio Energiecentrale Harderwijk is hierin eveneens opgenomen (2017 en 2018). Volgens afspraak wordt deze in 2020 uitbetaald. De resultaten worden conform de vastgestelde verdeelsleutels verdeeld. Het aandeel van Waterschap Vallei en Veluwe bedraagt (x € 1.000):

- Aqualysis € 39
- Muskusrattenbestrijding € 6
- GBLT € 343
- Bio Energiecentrale Harderwijk € 372

5.1.8 Liquide middelen

(x € 1.000)	2018	2017
Uitzettingen in 's Rijks schatkist (schatkistbankieren)	0	4.576
Overige bankrekeningen	7	7
Kas	5	1
Totaal	12	4.584

Het saldo van de rekening courant bij de Nederlandse Waterschapsbank is opgenomen bij de kortlopende schulden (paragraaf 5.1.12). Bij de Nederlandse Waterschapsbank gold in 2018 een maximum rekening courant krediet van € 33,7 miljoen (2017: € 32,1 miljoen). Dit bedrag is gelijk aan de voor 2018 bepaalde kasgeldlimiet (zie paragraaf 4.6.4).

Decentrale overheden zijn verplicht om overtollige liquide middelen in de schatkist aan te houden met uitzondering van het drempelbedrag. Dit bedrag mag het waterschap als positief saldo op de rekening courant aanhouden. Het waterschap overschreed in 2018 dit drempelbedrag niet. De benutting van het drempelbedrag in 2018 is als volgt berekend:

x € 1.000	Kwartaal 1 2018	Kwartaal 2 2018	Kwartaal 3 2018	Kwartaal 4 2018
Drempelbedrag	1.100	1.100	1.100	1.100
Op dagbasis buiten de schatkist aangehouden middelen	3	0	0	0
Ruimte onder het drempelbedrag	1.097	1.100	1.100	1.100

5.1.9 Eigen vermogen

(x € 1.000)	Stand 01-01-18	Vastgestelde res. bestemming bij begroting	Interne mutaties	Voorstel res. bestemming jaarrekening	Stand 31-12-18
Watersysteembeheer	3.147			478	3.625
Zuiveringsbeheer	6.667			317	6.984
Algemene reserves	9.814	0	0	795	10.609
Watersysteembeheer	3.064	-2.375	1.156	2.379	4.224
Zuiveringsbeheer	11.629	-2.250	40	650	10.069
Bestemmingsreserve tariefseglisatie	14.693	-4.625	1.196	3.029	14.293
Innovatie	452		-426	-26	0
Baggeren waterlopen	1.000			-194	806
Ontvlechten waterstromen	2.050			834	2.884
Waterpotentie landelijk en stedelijk gebied	451		-770	319	0
Overige bestemmingsreserves	3.953	0	-1.196	933	3.690
Totaal	28.460	-4.625	0	4.757	28.592

Algemene reserves

De algemene reserves fungeren als het weerstandsvermogen van het waterschap en hebben geen specifieke bestemming. Met de algemene reserves worden eventuele toekomstige tegenvallers van algemene aard opgevangen. Voor meer informatie over het weerstandsvermogen zie paragraaf 4.5. Op 21 februari 2018 besloot het algemeen bestuur om het saldo van incidentele mee- en tegenvallers toe te voegen aan de algemene reserves onder voorwaarde dat de begrote onttrekking aan de bestemmingsreserves tariefseglisatie hierdoor niet wordt overschreden. Bij het vaststellen van de beleidsbegroting doet het college van d&h een voorstel voor besteding.

Interne mutaties

De interne mutaties hebben betrekking op het besluit van het algemeen bestuur om de bestemmingsreserves innovatie respectievelijk waterpotentie landelijk en stedelijk gebied op te heffen en de resterende saldi toe te voegen aan de bestemmingsreserves tariefseglisatie.

Bestemmingsreserves tariefseglisatie

Deze bestemmingsreserves worden aangewend om ongewenste schommelingen op te vangen in de belastingtarieven. Het restant van het resultaat na mutatie van de algemene reserves en overige bestemmingsreserves, wordt toegevoegd of onttrokken aan de bestemmingsreserves tariefseglisatie.

Bestemmingsreserve innovatie

De bestemmingsreserve innovatie bedraagt maximaal € 0,5 miljoen en wordt jaarlijks aangevuld met € 0,05 miljoen. De extra kosten van derden voor onderzoek, voorbereiding en experimenten worden onttrokken uit deze reserve (2018: € 0,076 miljoen). De kosten kunnen betrekking hebben op innovatie in de kerntaken, ondersteuning initiatieven van derden en innovatie in de bedrijfsvoering. De regiegroep innovatie adviseert over het beschikbaar stellen van middelen uit deze reserve.

Op 12 december 2018 besloot het algemeen bestuur de bestemmingsreserve innovatie op te heffen. Het resterend saldo, na de dotatie en onttrekking van 2018, is toegevoegd aan de bestemmingsreserves tariefseglisatie. Het budget voor innovatie is opgenomen in de reguliere exploitatiebegroting.

Bestemmingsreserve baggeren waterlopen

Deze bestemmingsreserve wordt aangewend voor het baggeren van A-watgangen. De werkelijk gemaakte kosten in een jaar worden onttrokken aan deze bestemmingsreserve (2018: € 1,7 miljoen). Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd conform begroting van het betreffende jaar (2018: € 1,5 miljoen).

Bestemmingsreserve ontvlechten waterstromen

Het waterschap heeft een gezamenlijk afkoppelprogramma met gemeenten opgezet voor het ontvlechten van schone en gebruikte waterstromen. In de periode 2016 tot en met 2021 is in totaal € 12 miljoen beschikbaar gesteld door het waterschap. Jaarlijks wordt € 2 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserve; de werkelijke bijdragen aan gemeenten worden onttrokken (2018: € 1,2 miljoen).

Bestemmingsreserve waterpotentie landelijk en stedelijk gebied

Het waterschap wil samen met partners kansen benutten en gezamenlijke maatregelen uitvoeren in het landelijk en stedelijk gebied, waarbij ook waterschapdoelen worden gerealiseerd. Het waterschap heeft hiervoor in de periode 2016 t/m 2021 € 4,3 miljoen begroot, waarvan € 2,5 miljoen in stedelijk gebied en € 1,8 miljoen in landelijk gebied. Omdat op voorhand niet duidelijk is waar zich kansen voordoen, is het budget onderling uitwisselbaar. De werkelijk gemaakte kosten in een jaar worden onttrokken aan deze bestemmingsreserve (2018: € 0,5 miljoen). Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd conform begroting van het betreffende jaar (2018: € 0,8 miljoen).

Op 10 oktober 2018 besloot het algemeen bestuur de bestemmingsreserve waterpotentie voor landelijk en stedelijk gebied op te heffen. Het resterend saldo, na de dotatie en onttrekking van 2018, is toegevoegd aan de bestemmingsreserve tariefseglisatie.

Nog te bestemmen resultaat

De toevoegingen en onttrekkingen aan de bestemmingsreserves, die al door het algemeen bestuur zijn vastgesteld in begroting, zijn in de kolom vastgestelde resultaatbestemming verwerkt. Het restant ad € 4,8 miljoen is opgenomen als 'nog te bestemmen resultaat'. Het algemeen bestuur besluit hierover bij de vaststelling van de jaarstukken.

5.1.10 Voorzieningen

(x € 1.000)	Pensioenen bestuur	Wachtgeld voormalig bestuur	Uitkeringen voormalig personeel	Baggeren Apeldoorns Kanaal	Totaal
Stand per 1-1-18	3.324	43	510	2.937	6.814
Toevoeging rente	51	0	0	0	51
Dotatie aan voorziening	0	0	332	0	332
Vrijval	0	0	75	0	75
Externe onttrekkingen	171	20	368	10	569
Stand per 31-12-18	3.204	23	399	2.927	6.553

Voorziening pensioenverplichtingen bestuur

Op grond van de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) hebben dagelijks bestuursleden recht op een ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Voor de hieruit voortvloeiende verplichtingen vormt het waterschap een voorziening. De werkelijk betaalde pensioenuitkeringen worden onttrokken aan de voorziening. Bij de berekening van de voorziening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de gehanteerde rente voor actieve deelnemers is 1,577% (2017: 1,648%), de gehanteerde rente voor gepensioneerden is 0,988% (2017: 0,927%);
- pensioenrichtleeftijd voor actieve deelnemers is 68 jaar.

Voorziening wachtgeld voormalig bestuur

Op basis van de APPA ontvangen dagelijks bestuursleden na aftreden een wachtgelduitkering. Voor de hieruit voortvloeiende verplichtingen vormt het waterschap een voorziening. Nieuw ontstane verplichtingen in een jaar worden toegevoegd aan de voorziening en de werkelijk uitbetaalde uitkeringen worden onttrokken.

Voorziening uitkeringen voormalig personeel

Voor verplichtingen aan voormalig personeelsleden inzake salarisdoorbetaling en WW-uitkeringen is een voorziening gevormd. Nieuw ontstane verplichtingen in een jaar worden toegevoegd aan de voorziening en de werkelijk uitbetaalde kosten worden onttrokken.

Voorziening baggeren en herinrichten 6^e pand Apeldoorns Kanaal

Bij de overdracht van het 6^e pand Apeldoorns Kanaal aan het waterschap in 2013 is € 3 miljoen ontvangen van Rijkswaterstaat voor achterstallig onderhoud. Dit bedrag is toegevoegd aan de voorziening. De werkelijk gemaakte kosten worden onttrokken aan de voorziening. De uitvoering van dit project is gepland in 2020-2022.

5.1.11 Vaste schulden met looptijd van één jaar of langer

(x € 1.000)	Stand 01-01-18	Nieuwe leningen	Aflossingen	Stand 31-12-18
Onderhandse leningen binnenlandse banken	255.847	0	24.524	231.323
Onderhandse leningen openbare lichamen	12.750	0	750	12.000
Onderhandse leningen buitenlandse instellingen	9.500	0	500	9.000
Totaal	278.097	0	25.774	252.323

Aflossing vindt plaats op lineaire basis. Uitzondering hierop vormt een lening ad € 10 miljoen, die ineens wordt afgelost op 1 januari 2039. De aflossingsverplichting in 2019 bedraagt € 25,8 miljoen. De rentelast op vaste geldleningen in 2018 bedraagt € 6,8 miljoen (2017: € 7,4 miljoen).

5.1.12 Netto vlottende schulden met een looptijd < 1 jaar

(x € 1.000)	2018	2017
Schulden aan leveranciers	9.223	7.800
Nederlandse Waterschapsbank	15.546	4.114
Belastingen, sociale en pensioenpremies	2.537	3.382
Totaal	27.306	15.296

5.1.13 Overlopende passiva

(x € 1.000)	2018	2017
Nog niet bestede voorschotten	7.817	6.036
Vooruit ontvangen werken derden	5.214	4.907
Nog te betalen rente	2.923	3.128
Nog te betalen bedragen	2.632	2.001
Niet opgenomen vakantiedagen	1.651	1.436
Overige vooruit ontvangen bedragen	82	1.338
Overige transitoria	370	1.454
Totaal	20.689	20.300

De nog niet bestede voorschotten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Stand 01-01-18	Ontvangen	Niet subsidiabel	Uitgaven	Stand 31-12-18
HWBP Grebbedijk	4.596	901	223	2.231	3.489
HWBP 5e en 6e pand Apeldoorns kanaal	0	3.958	77	76	3.959
HWBP Noordelijke Randmeerdijk	1.389		113	1.131	371
Niet bestede voorschotten Rijk	5.985	4.859	413	3.438	7.819
Programma beekherstel Utrecht-Oost	51		18	71	-2
Niet bestede voorschotten Provincie	51	0	18	71	-2
Niet bestede voorschotten	6.036	5.075	431	3.509	7.817

De vooruit ontvangen werken derden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Ruimte voor de Rivier	KRW	Overige projecten	Totaal
Cumulatieve bruto uitgaven	107.906	0	946	108.852
Cumulatieve ontvangen bijdragen	110.176	66	3.517	113.759
Vooruit ontvangen bijdragen	2.270	66	2.571	4.907
Stand per 1-1-2018	0	0	0	0
Bruto uitgaven	9.511	70	2.591	12.172
Ontvangen bijdragen	11.031	4	1.444	12.479
Vooruit ontvangen bijdragen	1.520	-66	-1.147	307
Mutatie in 2018	0	0	0	0
Bruto uitgaven	117.417	70		117.487
Ontvangen bijdragen	117.417	70		117.487
Gereedgekomen in 2018	0	0	0	0
Cumulatieve bruto uitgaven	0	0	3.537	3.537
Cumulatieve ontvangen bijdragen	3.790	0	4.961	8.751
Vooruit ontvangen bijdragen	3.790	0	1.424	5.214
Stand per 31-12-2018	0	0	0	0

De nog te betalen bedragen ad € 2,6 miljoen betreffen goederen en diensten die zijn geleverd in 2018, maar waarvoor op de balansdatum nog geen factuur is ontvangen.

5.1.14 Niet uit de balans blijvende verplichtingen en risico's

Verplichtingen

Per 31 december 2018 zijn verplichtingen aangegaan inzake investeringen in lopende projecten voor een totaalbedrag van € 10,6 miljoen.

Garantstellingen

Het waterschap draagt ervoor zorg dat Het Waterschapshuis te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer.

Het waterschap stelt zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van Aqualysis te vorderen heeft. Deze borgstelling is naar rato van de op dat moment geldende bijdrage per deelnemer (op basis van de actuele percentages op grond van de bijdrageverordening). Voor 2018 is dat 19,08%.

De NWB heeft een kredietfaciliteit verstrekt ad € 2 miljoen aan de Unie van Waterschappen. Het waterschap staat hiervoor garant, gezamenlijk met alle waterschappen. Het aandeel van het waterschap in de garantstelling bedraagt 5%. Daarnaast stelt het waterschap zich borg ten behoeve van de NWB voor de juiste nakoming van de verplichting tot betaling van hetgeen de NWB van de Unie van Waterschappen te vorderen heeft naar rato van de op dat moment geldende contributie per deelnemer. Voor 2018 is dat 4,81%.

Claims van derden

In het project dijkverbetering Zuidelijke Randmeren en Eem, deeltraject Westdijk Eemdijk Noord is geconstateerd dat woningen zijn beschadigd. Het gaat vooral om scheurvorming in woningen binnenshuis. Voor zover de verzekering de schade niet dekt, valt deze naar verwachting onder de subsidie van het HWBP.

In 2016 is de Westdijk - de dijk langs het Eemmeer tussen Bunschoten-Spakenburg en Eemdijk - aan de landinwaartse zijde verbreed. Om deze dijkversteving te realiseren is thermisch gereinigde grond (TGG) gebruikt. Het werk is uiteindelijk niet aanvaard door Waterschap Vallei en Veluwe. Op 4 juli 2018 heeft het algemeen bestuur een besluit genomen over de voorkeursoplossing voor de Westdijk. Het doel van het waterschap is een mooie, schone en veilige dijk voor de inwoners van Bunschoten-Spakenburg. De bedoeling is om de schade te verhalen op de veroorzaker van de vervuiling. Daarbij is het de vraag of, en in hoeverre, de schade verhaald kan worden. Hoewel de verwachting is dat de kosten voor de te nemen maatregelen vallen binnen de financieringsregeling van het HWBP-2, dient dit, zodra de definitieve maatregel voldoende uitgewerkt is, nog wel getoetst en bevestigd te worden door het HWBP.

Vanwege het aantreffen van de Japanse duizendknoop heeft het waterschap aansprakelijkstellingen ontvangen. Daarin stellen derden het waterschap op voorhand aansprakelijk voor schade. Het waterschap wijst deze aansprakelijkstellingen van de hand. Op dit moment is niet duidelijk wat de omvang van de mogelijke schade is. Het waterschap heeft op zijn beurt de aannemer aansprakelijk gesteld en deze heeft de afgelopen periode herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Er zijn monitoringsperioden afgesproken, waaruit moet blijken of en op welke schaal de Japanse duizendknoop langs de Heiligenbergerbeek en in tuinen terugkeert. Daarom is het denkbaar dat de aannemer vaker herstelwerkzaamheden gaat uitvoeren.

Risico's

Het waterschap is met 16 gemeenten een 'Samenwerkingsovereenkomst Meten en Monitoren in de afvalwaterketen en Grondwater Bestuurlijk Platform Water Vallei en Eem' aangegaan. Binnen deze samenwerking is de uitvoeringsorganisatie verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid. De medewerkers van de uitvoeringsorganisatie zijn formeel in dienst bij het waterschap (per ultimo 2018 3,72 fte) en wij zijn daarmee risicodragers voor de personele afwikkeling bij eventuele beëindiging van deze samenwerking.

5.2 Exploitatierkening naar kostendragers

Resultaat per kostendrager bedragen x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/- OB)
1. Watersysteembeheer	2.375	-594	-2.969
00 Netto Kosten	61.506	58.999	-2.507
80 Dekkingsmiddelen niet zijn de belasting opbrengsten	1.008	1.111	103
Kwijtschelding Watersysteemheffing	755	773	18
Oninbaar Watersysteemheffing	253	337	84
81 Belastingopbrengsten	-60.139	-60.703	-564
Verontreinigingsheffing	-185	-361	-176
Watersysteemheffing	-59.954	-60.342	-388
2. Zuiveringsbeheer	2.250	461	-1.788
00 Netto Kosten	78.047	76.351	-1.696
80 Dekkingsmiddelen niet zijn de belasting opbrengsten	1.962	2.726	764
Kwijtschelding Zuiveringsheffing	1.548	1.530	-18
Oninbaar Zuiveringsheffing	414	1.196	782
81 Belastingopbrengsten	-77.760	-78.615	-856
Zuiveringsheffing	-77.760	-78.615	-856
Resultaat (+ = tekort)	4.625	-132	-4.757

Al vastgestelde resultaatbestemming	-4.625	-4.625	
Bestemmingsreserve tariefsegregatie watersysteembeheer	-2.375	-2.375	
Bestemmingsreserve tariefsegregatie zuiveringsbeheer	-2.250	-2.250	
Nog te bestemmen resultaat	-	4.757	
Algemene reserve watersysteembeheer		478	
Algemene reserve zuiveringsbeheer		317	
Tariefsegregatie watersysteembeheer		2.379	
Tariefsegregatie zuiveringsbeheer		650	
Bestemmingsreserve innovatie		-26	
Bestemmingsreserve baggeren waterlopen		-194	
Bestemmingsreserve ontvechten waterstromen		834	
Bestemmingsreserve waterpotentie landelijk en stedelijk gebied		319	
Resultaatbestemming	-4.625	132	

Een korte analyse van het resultaat per kostendrager staat in paragraaf 2.2.5.

5.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstensoorten

Winst en Verlies x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/OB)
KOSTEN			
40 Rente en afschrijvingen	32.909	32.619	-290
41 Personeelslasten	37.703	39.262	1.559
42 Goederen en diensten van derden	63.621	59.746	-3.874
43 Bijdrage aan derden	11.217	11.860	643
44 Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	1.200	333	-868
BATEN			
81 Financiële baten	-323	-298	25
82 Personeelsbaten	-1.080	-1.285	-205
83 Goederen en diensten aan derden	-3.330	-2.613	717
84 Bijdrage van derden	-768	-2.398	-1.630
85 Waterschapsbelastingen	-134.928	-135.482	-554
86 Interne verrekeningen	-1.595	-1.875	-280
Resultaat (+ = tekort)	4.625	-132	-4.757

De grootste verschillen in miljoenen € ten opzichte van de oorspronkelijke begroting zijn:

Hogere belastingopbrengsten € 0,6 (V)

De netto belastingopbrengsten (na aftrek van kwijschelding en oninbaar) zijn voor de taak zuiveringsbeheer € 0,1 miljoen hoger en voor de taak watersysteembeheer € 0,5 miljoen hoger.

Incidentele mee- en tegenvallers in 2018, per saldo € 0,8 (V)

Voordelige BTW afrekening 2017	€ 0,2 (V)
Verkoopopbrengst gronden	€ 0,2 (V)
Aandeel van ons waterschap in voordelig resultaat 2018 GBLT	€ 0,4 (V)

Doorgeschoven bijdragen € 1,1 (V)

Lagere bijdragen aan gemeenten ontvlechten waterstromen	€ 0,8 (V)
Lagere bijdragen waterpotentie landelijk en stedelijk	€ 0,3 (V)

De in 2018 niet uitgeven bijdragen voor het ontvlechten van waterstromen blijven beschikbaar voor latere jaren en zijn dus in strikte zin niet te beschouwen als meevaller. Via de resultaatbestemming wordt het niet uitgegeven bedrag aan de daarvoor gevormde bestemmingsreserve toegevoegd.

Lagere rente- en afschrijvingslasten € 0,3 (V)

Door het doorschuiven van investeringen vallen de rente- en afschrijvingslasten lager uit.

Hogere personeelslasten (inclusief inhuur) € 0,5 (N)

Hogere loonkosten onder andere door meer formatie dan oorspronkelijk was begroot.

Een oorzaak is de overkomst per 1 januari van heffingstechnologen van GBLT naar het waterschap.

De bijdrage aan GBLT valt hierdoor wel lager uit (zie hierna) € 0,5 (N)

Hogere sociale lasten door meer formatie en hogere pensioenpremies € 0,2 (N)

Meer inhuur € 0,8 (N)

Hogere opbrengst uitgeleend personeel € 0,1 (V)

Minder kosten dan geraamd voor uitstroom medewerkers in het kader van strategische personeelsplanning € 0,9 (V)

De hogere inhuur in 2018 is met name het gevolg van:

- Extra inhuur voor nog niet ingevulde formatieplaatsen, opvang van werkpieken, ziekte, zwangerschap en inhuur in verband met gedetacheerd personeel;
- Capaciteitstekort op reguliere werkzaamheden omdat meer inzet van eigen, waaronder ondersteunend personeel zoals juristen, nodig was voor HWBP projecten waaronder de Westdijk problematiek. Tegenover deze extra inhuurkosten staan ook meer subsidieopbrengsten.
- De organisatieontwikkeling en het inrichten en opstarten van de veranderopgaven. Zo is bijvoorbeeld geïnvesteerd in het bevorderen van mobiliteit en leiderschap door inhuur van een verandermanager mobiliteit en is ingehuurd ten behoeve van de implementatie van de omgevingswet.

Meer subsidiabele uren op projecten **€ 0,2 (V)**

Er zijn meer uren besteed aan dijkverbeteringsprojecten (o.a. Grebbedijk, Waterkering Apeldoorns Kanaal 5° en 6° pand, Westdijk). Deze uren worden gesubsidieerd.

Lagere bijdrage GBLT **€ 0,5 (V)**

De bijdrage van GBLT is naar beneden bijgesteld in verband met de overkomst per 1 januari van heffingstechnologen van GBLT naar het waterschap.

Lagere advieskosten **€ 0,7 (V)**

Er is minder gebruik gemaakt van adviezen derden o.a. bij de implementatie van de Omgevingswet.

Lagere kosten bedrijfsvoering **€ 0,7 (V)**

Dit wordt onder meer veroorzaakt door doorgeschoven kosten voor het opschonen van het archief en minder uitgaven op automatiseringsprojecten.

Overige, per saldo **€ 0,4 (V)**

Betreft diverse mee- en tegenvallers.

5.4 Exploitatierkening naar programma's

Begroting per programma x € 1.000	Begroting origineel (OB)	Werkelijk (WRK)	Saldo (WRK -/- OB)
1. Veiligheid	17.094	17.223	129
2. Watersysteem	34.545	32.513	-2.032
3. Waterketen	70.685	69.207	-1.478
4. Bestuur en Belastingen	17.230	16.406	-823
Totaal programma's	139.553	135.350	-4.203
80 Dekkingsmiddelen niet zijn de belasting opbrengsten	2.970	3.836	866
Kwijtschelding Watersysteemheffing	755	773	18
Kwijtschelding Zuiveringsheffing	1.548	1.530	-18
Oninbaar Watersysteemheffing	253	337	84
Oninbaar Zuiveringsheffing	414	1.196	782
Dekkingsmiddelen	2.970	3.836	866
Resultaat voor belastingen	142.523	139.186	-3.337
81 Belastingopbrengsten	-137.898	-139.318	-1.420
Verontreinigingsheffing	-185	-361	-176
Watersysteemheffing	-59.954	-60.342	-388
Zuiveringsheffing	-77.760	-78.615	-856
Belastingen	-137.898	-139.318	-1.420
Resultaat (+ = tekort)	4.625	-132	-4.757

Voor een toelichting op de netto kosten per programma wordt verwezen naar hoofdstuk 3.

Een analyse van de belastingopbrengsten staat in paragraaf 4.4.

5.5 Topinkomens

De Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT) maximeert de bezoldiging van een topfunctionaris (voor waterschappen de secretaris) op een beloning van € 189.000 inclusief belaste kostenvergoedingen en pensioenbijdrage werkgever. Waterschap Vallei en Veluwe betaalt geen bezoldigingen aan topfunctionarissen boven de norm. De betaalde bezoldigingen aan topfunctionarissen in 2018 bedragen:

Bedragen x € 1	K.A. Blokland
Functiegegevens	Algemeen Directeur - Secretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0 fte
Dienstbetrekking?	ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	140.195
Beloningen betaalbaar op termijn	18.316
<i>Subtotaal</i>	<i>158.511</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.
Totale bezoldiging	158.511
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.

GEGEVENS 2017

Bedragen x € 1	K.A. Blokland	G. Dalhuisen
Functiegegevens	Algemeen Directeur - Secretaris	Algemeen Directeur - Secretaris
Aanvang en einde functievervulling in 2018	19/4 - 31/12	1/1 - 28/2
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0 fte	1,0 fte
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	89.266	34.525
Beloningen betaalbaar op termijn	11.790	2.887
<i>Subtotaal</i>	<i>101.056</i>	<i>37.412</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Totale bezoldiging	101.056	37.412

Verloopoverzicht onderhanden werk

Profiel x € 1.000	Krediet 31-12-18	Onder- handen werk 31-12-17	Geacti- veerde lasten 2018	Over- boek- ing exploitatie 2018	Investe- ringen en subsi- dies 2018	In gebruik genomen 2018	Onder- handen werk 31-12-18	Te ver- wachten investe- ringen en subsidies 2019*	Te ver- wachten investe- ringen en subsidies 2020 e.v.*
Immateriele vaste activa	687	112	0	0	0	0	112	505	70
Gronden en terreinen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vervoermiddelen	468	0	0	0	472	472	0	47	0
Machines, apparaten en werktuigen	145	0	0	0	139	139	0	0	0
Bedrijfsgebouwen	831	715	0	0	760	1.283	191	2.721	5.560
Waterkeringen	5.532	(515)	1.564	0	(129)	(5)	926	6.740	10.815
Watergangangen, kunstwerken en gemalen	5.044	2.778	0	0	3.692	3.722	2.749	3.343	5.982
Transportsystemen	8.452	461	0	0	2.429	255	2.635	3.206	4.745
Zuiveringsinstallaties	32.434	3.399	0	0	5.269	775	7.893	9.687	50.533
Slibverwerkings- installaties	1.837	1.059	0	0	245	(2)	1.305	1.142	0
Overige materiele vaste activa	0	0	0	0	0	-	0	0	0
	55.430	8.009	1.564	0	12.878	6.641	15.811	27.390	77.704

* TE VERWACHTEN INVESTERINGEN VAN PROJECTEN DIE ONDERHANDEN ZIJN PER 31 DECEMBER 2018

Overige gegevens

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Volgt nog.

Besluit tot vaststelling en goedkeuring

Het algemeen bestuur van Waterschap Vallei en Veluwe, gelezen het voorstel van het college van dijkgraaf en heemraden d.d. 11 maart 2019,

- gelet op het advies van de commissie F.B.A. d.d. 8 april 2019;
- gelet op de desbetreffende bepalingen van de Waterschapswet en het algemeen reglement voor waterschap Vallei en Veluwe;
- overwegende dat de jaarstukken 2018, na voorafgaande kennisgeving, vanaf 10 april 2019 gedurende 14 dagen ter inzage hebben gelegen;

besluit op 24 april 2019 om:

- het jaarverslag en de jaarrekening 2018 vast te stellen;
- de voorgestelde resultaatbestemming vast te stellen conform paragraaf 5.1.9.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur van 24 april 2019.

drs. ing. K.A. Blokland,
secretaris

drs. T. Klip-Martin,
dijkgraaf

